

European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises
(Ευρωπαϊκό Ερευνητικό Ινστιτούτο για τους Συνεταιρισμούς και τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις)

WORKING PAPER N. 023 | 12

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Antonio Fici

Υπο δημοσίευση στο European Business Law Review

JEL classification: K29, L29, L39
Fondazione Euricse, Italy

Παρακαλώ αναφέρετε αυτή την εργασία ως:
Fici, A. (2012), *Cooperative identity and the law*, Working Paper No. 023 | 12

Μετάφραση στην ελληνική γλώσσα κατόπιν άδειας του συγγραφέα:

Κώστας Παπαγεωργίου - Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και μελετών

Μορφοποίηση κειμένου:

Λουκάς Μπρέχας - Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ*

Antonio FICI**

Περίληψη

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τη νομική ταυτότητα των συνεταιρισμών. Χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος πραγματεύεται τον ρόλο και τη λειτουργία του νόμου και της συγκριτικής νομικής έρευνας για το θέμα της συνεταιριστικής ταυτότητας (Μέρος 2). Το δεύτερο μέρος επικεντρώνεται στη συνεταιριστική ταυτότητα στο πλαίσιο των Αρχών της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας (ICA) και της Δήλωσης της ICA για την Συνεταιριστική Ταυτότητα γενικά (Μέρος 3). Το τρίτο μέρος συγκρίνει τη Δήλωση της ICA για την συνεταιριστική ταυτότητα με τη νομική ταυτότητα που αρκετές ευρωπαϊκές χώρες αποδίδουν σε συνεταιρισμούς (Μέρος 4). Ακολουθούν τα συμπεράσματα.

Λέξεις-κλειδιά

Συνεταιρισμοί, Συνεταιριστικό Δίκαιο, Συνεταιριστική ταυτότητα, Συγκριτικό συνεταιριστικό δίκαιο, Ευρωπαϊκή συνεταιριστική νομοθεσία, Συνεταιριστικές αρχές

---

* Αυτή η εργασία ετοιμάστηκε για το έργο "Εισαγωγή στην Κοινωνική Οικονομία και Αποκατάσταση του Συνεταιριστικού Συστήματος - Στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης στο Μαυροβούνιο", και παρουσιάστηκε στο Παγκόσμιο Συνέδριο Έρευνας της ICA "Νέες Ευκαιρίες για τους συνεταιρισμούς", Τμήμα 2 "Ο Ρόλος και η Προώθηση των Συνεταιρισμών σε Παγκόσμιο Επίπεδο ", Mikkel (Φινλανδία), 24-27 Αυγούστου 2011.

Ο συγγραφέας επιθυμεί να ευχαριστήσει τους Carlo Borzaga, Astrid Coates, Gemma Fajardo, Tore Fj0rtoft, Hagen Henry, Georg Miribung, Hans-H. Münkner, Ian Snaith, Yifat Solel, Itziar Villafanez Perez για τις χρήσιμες παρατηρήσεις τους σχετικά με ένα προηγούμενο σχέδιο της παρούσας εργασίας. Οι ανωτέρω δεν φέρουν ευθύνη για τις θέσεις που διατυπώνονται.

** Ο Antonio Fici είναι Καθηγητής Ιδιωτικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Molise, στην Ιταλία, και Senior Research Fellow στο Euricse - Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ερευνών για τις Συνεταιριστικές και Κοινωνικές Επιχειρήσεις.

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τη νομική ταυτότητα των συνεταιρισμών. Χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος ασχολείται με το ρόλο και τη λειτουργία της νομοθεσίας και της συγκριτικής νομικής έρευνας για το θέμα της συνεταιριστικής ταυτότητας (Τμήμα 2). Το δεύτερο μέρος επικεντρώνεται στη συνεταιριστική ταυτότητα στο πλαίσιο των Αρχών της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας (ICA) και της Δήλωσης της ICA για την Συνεταιριστική Ταυτότητα γενικά (Τμήμα 3). Το τρίτο μέρος συγκρίνει τη Δήλωση της ICA για την Συνεταιριστική Ταυτότητα με τη νομική ταυτότητα που αρκετές ευρωπαϊκές χώρες αποδίδουν σε συνεταιρισμούς (Τμήμα 4). Ακολουθούν τα Συμπεράσματα.

2. Η Συνεταιριστική ταυτότητα και η νομοθεσία

Αρχίζοντας με τη σημασία της νομοθεσίας για την συνεταιριστική ταυτότητα, αυτό το τμήμα της εργασίας επιδιώκει να περιγράψει τα στοιχεία που εμπεριέχονται και τα προβλήματα που σχετίζονται με μια συγκριτική νομική ανάλυση του συγκεκριμένου θέματος.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι, σε γενικές γραμμές, η νομοθεσία διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών, την υπεράσπισή τους έναντι πιθανών δυσφημιστών, και τη σταθερή θέση τους στον ανταγωνισμό με άλλες νομικές μορφές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων, ιδίως εταιρείες¹. Αυτό ισχύει για διάφορους λόγους, οι οποίοι δεν παρατίθενται εδώ². Ίσως αρκεί να αναφερθεί εδώ η πρόσφατη απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, όπου η νομοθεσία της ΕΕ - δηλαδή, ο Κανονισμός (ΕΚ) 1435/2003 του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 περί του Καταστατικού της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας [σ.μ.: το ορθό είναι περί του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού] (Κανονισμού SCE) - θεωρεί απαραίτητη για το Δικαστήριο να κάνει τη διάκριση μεταξύ των συνεταιρισμών και των άλλων οικονομικών φορέων, οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν (και συνεπώς να αξιολογήσουν συμβατές με την κοινή αγορά) φορολογικές απαλλαγές που έχουν χορηγηθεί στους συνεταιρισμούς, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία³.

---

¹ Βλέπε, πρόσφατα, Henrÿ H., *International Guidelines for Cooperative Policy and Legislation: UN Guidelines and ILO Recommendation 193*, εργασία που παρουσιάστηκε σε συνάντηση ομάδας εμπειρογνομόνων των Ηνωμένων Εθνών "Cooperatives in Social Development: Beyond 2012", Ulaanbaatar (3-6 May 2011);). Βλέπε επίσης Cracogna D, *Legal, Judicial and Administrative Provisions for Successful Cooperative Development*, εργασία που παρουσιάστηκε στη συνεδρίαση της ομάδας εμπειρογνομόνων με τίτλο "Supporting Environment for Cooperatives: A Stakeholder Dialogue on Definitions, Prerequisites and Process of Creation" που διοργανώθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη και την κυβέρνηση της Μογγολίας, Ulaanbaatar (15-17 Μαΐου 2002), που διατίθεται στο σε http://www.un.org/esa/socdev/social/papers/coop_cracogna.pdf.

² Αλλά βλ. FICI A, *Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Νομοθεσία*, επικείμενο.

³ Βλ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 8 Σεπτεμβρίου 2011 (C-78/08 έως C-80-08), και ιδίως το σημείο 55 ff. Στο

Παρά τα ανωτέρω, η νομική διάσταση των συνεταιρισμών δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς από τους μελετητές, ειδικά σε διεθνές επίπεδο και από μια συγκριτική προοπτική⁴. Ενόψει της σημασίας της, ελπίζεται ότι η συνεταιριστική κίνηση θα αναλάβει την ευθύνη για την προώθηση και υποστήριξη της έρευνας στον τομέα αυτό.

Αυτή η έρευνα θα πρέπει να ξεκινήσει από το συγκεκριμένο θέμα της νομικής ταυτότητας των συνεταιρισμών, η οποία έχει φυσικά προτεραιότητα έναντι όλων των άλλων θεμάτων - όχι μόνο για χάρη μιας συστηματικής νομικής ανάλυσης, αλλά και από πολιτική άποψη, όπως υποδηλώνει η προαναφερθείσα απόφαση του ΔΕΕ⁵. Παραδόξως, όμως, το θέμα της νομικής ταυτότητας των συνεταιρισμών δεν έχει ακόμη ελκύσει την προσοχή που της αξίζει, ακόμη και παρά τις συχνές προειδοποιήσεις από επιφανείς αναλυτές για την «υβριδοποίηση» ή «εταιριοποίηση» ή «εκφυλισμό» του συνεταιριστικού μοντέλου⁶, μια τάση που μπορεί να μεταβάλει τη φυσική και την αναμφισβήτητη ικανότητα των

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=109241&pageIndex=0&doclang=EN&mode=doc&dir=&occ=first&part=1&cid=607787>. Η απόφαση αυτή εξετάζεται πιο προσεκτικά στο Fici A, *European Cooperative Law*.

⁴ Σημαντικές, αν και δεν είναι πρόσφατες, εξαιρέσεις στα αγγλικά περιλαμβάνουν Münkner H-H., *New Trends in Co-operative Law of English-Speaking Countries of Africa*, Marburg, 1971; Münkner H-H. & Ullrich G. (eds.), *Co-operative Law in East, Central and Southern African Countries. A Comparative Approach*, Berlin, 1980; Münkner H-H. & Ullrich G. (eds.), *Co-operative Law in Southeast Asia. A Comparative Approach*, Berlin, 1981. Για μια ενδιαφέρουσα επισκόπηση, αλλά στα ιταλικά, δείτε Verrucoli P., *Societa cooperativa. IV) Diritto comparato e straniero*, in *Enciclopedia Giuridica Treccani*, XXIX, Roma, 1993. See also Henry H., *Guidelines for Cooperative Legislation*, 2nd edition, Geneva, 2005.

⁵ Όπως ορθώς τόνισε ο Henry, , *International Guidelines for Cooperative Policy and Legislation: UN Guidelines and ILO Recommendation 193*, η απόδοση μιας διακριτής νομικής προσωπικότητας στους συνεταιρισμούς αποτελεί προϋπόθεση για την απαίτηση ίσης μεταχείρισης σε σχέση με (κερδοσκοπικές) επιχειρήσεις, για παράδειγμα, στον τομέα της φορολογίας. Πράγματι, η διακριτή ταυτότητα μπορεί να δικαιολογήσει μια ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση των συνεταιρισμών σε σχέση με τις εταιρείες, ενώ η ίδια μεταχείριση των συνεταιρισμών με τις εταιρείες θα προκαλέσει διαφορά με δεδομένη την ιδιαιτερότητα των συνεταιρισμών. Η αρχή της ισότητας επιβάλλει οι παρόμοιες περιπτώσεις να αντιμετωπίζονται με παρόμοιο τρόπο, ενώ διαφορετικές καταστάσεις πρέπει να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο. Ευτυχώς, η απόφαση EUCJ της 8ης Σεπτεμβρίου 2011 φαίνεται να συμφωνεί με αυτή τη λογική.

⁶ Βλέπε, αντίστοιχα, Spear R., *Co-operative Hybrids*, εργασία που παρουσιάστηκε στο Συνέδριο της Επιτροπής Έρευνας της ICA με την CRESS Rhone-Alpes και το Πανεπιστήμιο της Λυών 2 "Co-operatives' contributions to a plural economy" (2-4 Σεπτ. 2010), που διατίθενται σήμερα στο http://www.cress-rhonealpes.org/cress/IMG/pdf/Spear_pap.pdf. Henry, *International Guidelines for Cooperative Policy and Legislation: UN Guidelines and ILO Recommendation 193*; Somerville P., *Co-operative Identity*, in 40.1 *Journal of Co-operative Studies*, 2007, p. 10. Η νορβηγική συζήτηση που προηγήθηκε της ισχύουσας νομοθεσίας για τους συνεταιρισμούς είναι επίσης σημαντική από την άποψη αυτή: βλ Fjortoft T. & Gjems-Onstad - O., *Cooperative Law in Norway - Time for Codification?*, in 45 *Scandinavian Studies in Law*, 2003, p. 119 ff., στο 45 *Scandinavian Studies in Law*, 2003, p. 119 ff. (see, in particular, p. 123-124, όπου η κωδικοποίηση του συνεταιριστικού δικαίου θεωρείται ως ένα αναγκαίο μέσο για να διατηρηθεί η ιδιαιτερότητα των συνεταιρισμών, εμποδίζοντας έτσι τον ισομορφισμό).

συνεταιρισμών να συμβάλουν για έναν καλύτερο κόσμο⁷, ή τουλάχιστον για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη⁸.

Βέβαια, το θέμα της ταυτότητας αποτελεί τον πυρήνα της αποστολής της ICA⁹. Επιπλέον, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι οι διατάξεις αυτές, που συνήθως αναφέρονται ως «Αρχές της ICA», είναι στην πραγματικότητα, ενσωματωμένες στη «Δήλωση για την συνεταιριστική ταυτότητα»¹⁰.

Φαίνεται, ωστόσο, ότι η παγκόσμια συζήτηση για την συνεταιριστική ταυτότητα, δεν έχει ακόμη λάβει τις νομικές πτυχές της εν λόγω ταυτότητας επαρκώς υπόψη.

Πράγματι, ο νόμος θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως ένας ισχυρός μοχλός για την υπεράσπιση και την προώθηση της συνεταιριστικής ταυτότητας, καθώς μπορεί να δώσει στους συνεταιρισμούς μια ακριβή, αδιαμφισβήτητη και εύκολη στη διάδοση ταυτότητα. Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο σε παγκόσμιο επίπεδο και έναντι δυνητικών θεσμικών αντιπάλων ή/και υποστηρικτών, όπως κράτη, δικαστήρια, κ.λπ.¹¹. Επιπλέον, είναι πιο επίπονη η υπεράσπιση μιας ταυτότητας που δεν αντιστοιχεί σε μια ταυτότητα που ορίζεται από το νόμο. Αξίζει να υπενθυμίσουμε και πάλι τη χρήση του Κανονισμού SCE από το Δικαστήριο της ΕΕ για την αναγνώριση της ξεχωριστής ταυτότητας του συνεταιρισμού σε σχέση με άλλες επιχειρηματικές οργανώσεις.

Υπό το πρίσμα αυτό, δεν μπορεί κανείς παρά να εκτιμήσει ιδιαίτερα τις προσπάθειες ενός ευφήμωσ γνωστού νομικού μελετητή των συνεταιρισμών να αποδείξει τη

---

⁷ "Οι Συνεταιριστικές επιχειρήσεις οικοδομούν έναν καλύτερο κόσμο" είναι, ως γνωστόν, το σύνθημα του Διεθνούς Έτους των Συνεταιρισμών του ΟΗΕ, του 2012, του οποίου σκοπός είναι να αναδείξει τη συμβολή των συνεταιρισμών στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη, αναγνωρίζοντας, ιδίως, τις επιπτώσεις τους στη μείωση της φτώχειας, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την κοινωνική ένταξη (βλέπε <http://www.2012.coop/>).

⁸ Βλέπε, ιδίως, Henry, *International Guidelines for Cooperative Policy and Legislation: UN Guidelines and ILO Recommendation 193*, όπου υποστηρίζεται ότι: "Η ευθυγράμμιση του συνεταιριστικού νόμου με τον νόμο της μετοχικής εταιρείας, όχι μόνο παραβιάζει την συνεταιριστική ταυτότητα η οποία πρέπει να διατηρηθεί υπό το δημόσιο το διεθνές δίκαιο, αποδυναμώνει επίσης τη δυνατότητα των συνεταιρισμών να συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη".

⁹ Στην ιστοσελίδα της ICA μπορεί κανείς να διαβάσει: "επίκεντρο των προτεραιοτήτων και των δραστηριοτήτων της ICA σχετικά με την προώθηση και την υπεράσπιση της συνεταιριστικής ταυτότητας, που διασφαλίζει ότι η συνεταιριστική επιχείρηση είναι μια αναγνωρισμένη μορφή επιχείρησης, που είναι σε θέση να ανταγωνιστεί στην αγορά" (βλέπε <http://www.ica.coop/ica/index.html>). Επιπλέον, το καταστατικό της ICA περιλαμβάνει στην "Δήλωση αποστολής της" τα εξής: "[Η ICA] είναι ο θεματοφύλακας των συνεταιριστικών αξιών και αρχών και υποστηρίζει το διακριτό τους οικονομικό και κοινωνικό τους μοντέλο, το οποίο παρέχει στα άτομα και στις κοινότητες ένα όργανο αυτοβοήθειας και επιρροής της ανάπτυξής τους" (βλ <http://www.ica.coop/ica/2009-ica-statutes.pdf>).

¹⁰ Για τη διευκόλυνση του αναγνώστη (δεδομένου επίσης ότι θα αποτελέσει ένα από τα κύρια σημεία της εργασίας), η δήλωση περιλαμβάνεται (όπως διαπιστώθηκε στο <http://www.ica.coop/ica/2009-ica-statutes.pdf>) ως ένα παράρτημα της παρούσας εργασίας.

¹¹ Ενώ ένα διαφορετικό πρόβλημα μπορεί να προκύψει εδώ, δηλαδή, ότι η νομική ταυτότητα δεν αντιστοιχεί ή παύει να αντιστοιχεί στην ταυτότητα που οριοθετείται από τη συνεταιριστική κίνηση.

νομική φύση των Αρχών της ICA. Η εν λόγω νομική φύση θα προερχόταν από το γεγονός ότι οι αρχές αυτές είναι ενσωματωμένες στην Σύσταση 193/2002 της ΔΟΕ, η οποία - όπως αυτός ο μελετητής υποστηρίζει με αρκετά επιχειρήματα - θα πρέπει να θεωρείται ως πηγή του δημοσίου διεθνούς δικαίου¹².

Ωστόσο, ακόμη και αν αυτή η θεωρία είναι αποδεκτή, παρά τη σημασία αυτού του αποτελέσματος για τη συνεταιριστική κίνηση, το πρόβλημα της συνεταιριστικής νομικής ταυτότητας θα παρέμενε άλυτο και, ως εκ τούτου, η ανάγκη για ολοκληρωμένες νομικές μελέτες θα παρέμενε αμετάβλητη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι Αρχές της ICA είναι πολύ γενικές και δεν παρέχουν ενδείξεις ως προς διάφορες κρίσιμες πτυχές της συνεταιριστικής ταυτότητας¹³. Επιπλέον, υπάρχουν πολλοί σύγχρονοι συνεταιριστικοί νόμοι στην Ευρώπη, οι οποίοι αναγνωρίζουν ως συνεταιριστικές οργανώσεις που δεν ανταποκρίνονται, ούτε κατά προσέγγιση, με το συνεταιριστικό μοντέλο που παρέχεται από τις Αρχές της ICA. Γενικότερα, υπάρχουν αρκετοί εθνικοί συνεταιριστικοί κανόνες των οποίων η συμμόρφωση με τις Αρχές της ICA είναι εξαιρετικά αμφισβητήσιμη.

Τα αμέσως προηγούμενα επιχειρήματα αποτελούν τον πυρήνα αυτής της εργασίας και καθορίζουν τον στόχο της. Στην εργασία θα τονισθούν τα στοιχεία της συνεταιριστικής ταυτότητας που προκύπτουν σαφώς από τις Αρχές της ICA, καθώς και εκείνα τα στοιχεία που δεν εξετάζονται εκεί ή που παραμένουν κάπως ασαφή.

Αυτό το είδος της ανάλυσης είναι αναγκαίο για να εξακριβωθεί κατά πόσον οι εθνικοί συνεταιριστικοί νόμοι σέβονται τις Αρχές της ICA, για να διαπιστωθεί ο βαθμός στον οποίο αποκλίνουν από αυτές, για να καταλάβουμε πώς οι εθνικοί νομοθέτες εφαρμόζουν τις Αρχές της ICA και υποκαθιστούν τα ρυθμιστικά κενά στις Αρχές της ICA.

Η εργασία αυτή έχει ως κύριο στόχο να προτείνει μια γραμμή και μια μέθοδο για την μελλοντική έρευνα, δείχνοντας με συντομία πώς θα μπορούσε να λειτουργήσει η νομική σύγκριση και ποια στοιχεία θα μπορούσε να περιλαμβάνει μια τέτοια σύγκριση. Βέβαια, αυτή η εργασία δεν φιλοδοξεί να προσφέρει μια ολοκληρωμένη εικόνα του προτεινόμενου θέματος, έργο το οποίο θα ήταν εξαιρετικά πολύπλοκο και χρονοβόρο για διάφορους λόγους.

Πρώτον, γιατί στον πραγματικό κόσμο ο συνεταιρισμός είναι ένα ποικιλόμορφο και πολύπλευρο φαινόμενο. Η ποικιλία οφείλεται είτε στη φύση της σχέσης μεταξύ του συνεταιρισμού και των μελών του (σε συνεταιρισμούς καταναλωτών, εργαζομένων, παραγωγών), ή στο είδος των επιχειρήσεων που εξετάζονται (γεωργικοί

¹² ¹² Βλ. Henry, *International Guidelines for Cooperative Policy and Legislation: UN Guidelines and ILO Recommendation 193*. Η Σύσταση αυτή μπορεί να βρεθεί στο <http://www.ilo.org/ilolex/cgi/lex/convde.pl?R193>

¹³ Αυτό είναι σύμφωνο με την ιδέα ότι οι Αρχές της ICA είναι μόνο "γενικές κατευθυντήριες γραμμές" για τους νομοθέτες, όπως ορθώς επισήμανε ο Cracogna, *International Guidelines for Cooperative Policy and Legislation: UN Guidelines and ILO Recommendation 193*, σελ. 4, και όχι νομικές διατάξεις με την αυστηρή έννοια του όρου. Αν κάποιος θέλει να διατηρήσει τη φύση τους ως νομικά δεσμευτικές διατάξεις, αυτός/αυτή θα πρέπει να αφιερώσει μια εστιασμένη προσπάθεια να τους προσδώσει ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο.

συνεταιρισμοί, συνεταιριστικές τράπεζες, κλπ.), και μερικές φορές επίσης στον συγκεκριμένο επιδιωκόμενο σκοπό (π.χ., κοινωνικοί συνεταιρισμοί). Εξαρτάται επίσης από τη φύση και τα χαρακτηριστικά των μελών (πρωτοβάθμιοι, δευτεροβάθμιοι, τριτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, μικροί και μεγάλοι συνεταιρισμοί, ομοιογενή και μη ομοιογενή μέλη των συνεταιρισμών από την άποψη της ποσότητας / ποιότητας / φύσης της ατομικής συμβολής στη συνεταιριστική δραστηριότητα). Η ποικιλία είναι μεγαλύτερη από εκείνη που μπορεί κανείς να παρατηρήσει στη μορφή της εταιρείας, η οποία για το λόγο αυτό είναι ένα πιο εύκολο μοντέλο για να κατανοηθεί, να μελετηθεί και να ρυθμισθεί¹⁴.

Όμως - αν και οι συνεταιριστικοί νόμοι θα ρύθμιζαν επαρκώς το αντικείμενό τους μόνο στο μέτρο που λαμβάνουν υπόψη όλες τις διάφορες πτυχές του, απαιτώντας κατά συνέπεια, οι μελλοντικές συνεταιριστικές νομικές σπουδές να ασχολούνται περισσότερο με «συνεταιρισμούς» αντί με «συνεταιρισμό» - υπάρχουν γενικές βασικές πτυχές που, όπως ελέγχθη, πρέπει ακόμη να αντιμετωπιστούν και να αναπτυχθούν πλήρως από τους νομικούς μελετητές των συνεταιρισμών. Αυτή η επιστημονική έρευνα αποτελεί προϋπόθεση για την περαιτέρω ανάπτυξη των συνεταιριστικών σπουδών, και είναι η έρευνα στην οποία στοχεύει η παρούσα εργασία.

Δεύτερον, αν κάποιος εξετάσει την εθνική νομοθεσία για τους συνεταιρισμούς, ακόμη και εντός της ίδιας νομικής οικογένειας ή παράδοσης (π.χ., αστικό δίκαιο), θα βρει όχι μόνο μία, αλλά πολλές διαφορετικές συνεταιριστικές νομικές ταυτότητες, όπως αυτή η εργασία θα επιχειρήσει να δείξει.

Αυτή η ανάλυση, εξάλλου, περιπλέκεται από το γεγονός ότι η ίδια η πρόσβαση στις εθνικές πηγές του συνεταιριστικού δικαίου δεν είναι απλή για έναν ξένο παρατηρητή ή δικηγόρο συγκριτικού δικαίου. Μόνο στην Ευρώπη υπάρχουν τουλάχιστον έξι επίσημα διαφορετικά μοντέλα συνεταιριστικής νομοθεσίας (που κυμαίνονται από ένα συνεταιριστικό κώδικα, όπως στην Πορτογαλία, μέχρι την απουσία ενός συνεταιριστικού νόμου, όπως στην Ιρλανδία)¹⁵, και το σύστημα αυτό θα φαινόταν

---

¹⁴ Από κανονιστική άποψη, η δομή της ιδιοκτησίας είναι το βασικό στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη, κατά τη διαφοροποίηση της νομικής μεταχείρισης των επιχειρήσεων (δηλαδή, εισηγμένες εταιρείες και μη εισηγμένες εταιρείες, όπου οι "εισηγμένες" θα πρέπει να χρησιμοποιείται με την ευρύτερη έννοια ώστε να περιλαμβάνουν επίσης τις εταιρείες με ένα μεγάλο και διασκορπισμένο πλήθος των μετόχων: δείτε προσφάτως σχετικά με τη σημασία της διάκρισης αυτής για τη ρύθμιση της εταιρείας το *Report of the Reflection Group on the Future of EU Company Law*, Brussels, 5 April 2011, in http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf), καθώς υπάρχει ένα μοναδικό είδος σχέσης μεταξύ της εταιρείας και των μελών της (επένδυση κεφαλαίου, ακόμη και αν για διαφορετικά κίνητρα των μελών) και η φύση των μελών και το προϊόν είναι άσχετα με το θέμα αυτό.

¹⁵ Από την άποψη αυτή, είναι δυνατόν να παρουσιαστούν και να ταξινομηθούν τουλάχιστον έξι μοντέλα της συνεταιριστικής νομοθεσίας ως εξής:

- 1) Απουσία συνεταιριστικού νόμου (Ιρλανδία)
- 2) Συνεταιριστική ρύθμιση σε έναν επίσημα ανεξάρτητο νόμο (π.χ., Αυστρία, Γερμανία)
- 3) Συνεταιριστική ρύθμιση στο εμπορικό κώδικα (π.χ. Τσεχική Δημοκρατία, Σλοβακία)

ακόμα πιο πολύπλοκο αν αναλογιζόταν κανείς και τις δύο όψεις, γενικούς νόμους / ειδικούς νόμους, για συγκεκριμένους τύπους συνεταιρισμών (η Γαλλία είναι ένα παράδειγμα προφανές από αυτή την άποψη), το υπόλοιπο (δηλαδή, η συμπλήρωση του κενού) ανάγεται σε εφαρμογή κανόνων εταιρικού δικαίου για τους συνεταιρισμούς, με εναλλακτική προεπιλογή / υποχρεωτικούς κανόνες για τη ρύθμιση των συνεταιρισμών και το βαθμό της ρυθμιστικής εξουσίας να αφήνεται στα συνεταιριστικά καταστατικά, κ.λπ.¹⁶.

Αυτή η υφιστάμενη κατάσταση της νομοθεσίας (η οποία μπορεί επίσης να διαπιστωθεί, αν συγκρίνει κανείς την εθνική και την υπερεθνική νομοθεσία, δηλαδή, τον Κανονισμό SCE και τους εθνικούς συνεταιριστικούς νόμους των χωρών στις οποίες ισχύει αυτός ο Κανονισμός)¹⁷ περιπλέκει ακόμη περισσότερο τόσο τις νομικές σπουδές για τη συνεταιριστική ταυτότητα όσο και την προώθηση της συνεταιριστικής ταυτότητας από παγκόσμιες και περιφερειακές συνεταιριστικές αντιπροσωπευτικές οργανώσεις. Η σύγκριση για ερευνητικούς σκοπούς και η απόδοση μιας ακριβούς,

---

4) Συνεταιρισμός ρύθμιση σε έναν εταιρικό νόμο (π.χ., Λουξεμβούργο) ή στον κώδικα των εταιρειών (π.χ. Βέλγιο) ή στον νόμο για τα φυσικά πρόσωπα και τις εταιρείες (π.χ., Λιχτενστάιν)

5) Ρύθμιση των Συνεταιρισμών στον αστικό κώδικα (π.χ., Ιταλία, Ολλανδία)

6) Ρύθμιση των Συνεταιρισμών σε έναν συνεταιριστικό κώδικα (π.χ. Πορτογαλία).

Φυσικά, αυτό είναι μόνο μια τυπική διάκριση, η οποία εξετάζει τη θέση των συνεταιριστικών ρυθμίσεων. Μπορεί βεβαίως να συμβεί οι κανόνες που διέπουν τους συνεταιρισμούς να είναι ουσιαστικά ταυτόσημοι, παρά τη θέση τους. Τα σημεία 2) και 6), στην πραγματικότητα, διαφέρουν μόνο στην πιο emphaticκή χρήση του όρου "κώδικας" στην ονομασία της πράξης για τους συνεταιρισμούς. Για περισσότερες λεπτομέρειες και σχόλια δείτε Fici, *European Cooperative Law*.

¹⁶ Για όλες αυτές τις πτυχές δείτε την Μελέτη σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού 1435/2003 *περί του καταστατικού του Ευρωπαϊκού συνεταιρισμού (SCE)*, Σύνοψη και μέρος I, τον Οκτώβριο του 2010. Η Μελέτη αυτή είναι το αποτέλεσμα ενός έργου ετήσιας διάρκειας που εκτελείται από μια κοινοπραξία που αποτελείται από τους φορείς Cooperatives Europe, EKAI foundation and EURICSE (ο τελευταίος ως ηγέτης της Κοινοπραξίας), με την επιστημονική διεύθυνση του συγγραφέα της παρούσας μελέτης, σε εκτέλεση της σύμβασης παροχής υπηρεσιών με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η μελέτη παραδόθηκε τον Οκτώβριο του 2010 και περιλαμβάνει τόσο μια μελέτη σχετικά με την εφαρμογή του Κανονισμού της SCE και μια μελέτη για τους εθνικούς συνεταιριστικούς νόμους των 30 ευρωπαϊκών χωρών που συμμετέχουν, καθώς και μια σύνθεση και συγκριτική μελέτη, που αναδεικνύει αφενός τις αδυναμίες του Κανονισμού της SCE και την ανάγκη για τροποποίησή του, και από την άλλη πλευρά, τη μεγάλη ποικιλία των συνεταιριστικών νομοθεσιών στην Ευρώπη. Η Μελέτη μπορεί να βρεθεί στη διεύθυνση

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sce_final_study_part_i.pdf

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sce_final_study_part_ii_national_reports.pdf, και

<http://www.euricse.eu/it/node/256> . Δείτε επίσης Fici, *European Cooperative Law*.

¹⁷ Χωρίς να αναφέρουμε εδώ την ιδιαίτερη κατάσταση που δημιουργήθηκε από την παρουσία μέσα σε ένα ενιαίο κράτος των διαφορετικών επιπέδων της συνεταιριστικής νομοθεσίας, κρατικές και περιφερειακές, όπως είναι η περίπτωση της Ισπανίας.

¹⁸ Μια πρόσθετη αμφιβολία προκύπτει: Είναι η ποικιλία των εθνικών συνεταιριστικών νόμων πραγματικά το αποτέλεσμα πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς ή είναι, στην πραγματικότητα, μια συνέπεια της αποτυχίας της παγκόσμιας συνεταιριστικής κίνησης να παρέχει μια σαφή και ενιαία συνεταιριστική ταυτότητα;

μοναδικής ταυτότητας για πολιτικούς λόγους, γίνονται πιο πολύπλοκα όταν η εθνική νομοθεσία είναι τόσο ποικίλη.

Παρ' όλα αυτά, φαίνεται ότι οποιαδήποτε θεωρητική πρόταση σχετικά με την ενοποίηση ή ακόμα και την προσέγγιση των συνεταιριστικών νομοθεσιών αντιμετωπίζεται ψυχρά από τα σχετικά συνεταιριστικά ενδιαφερόμενα μέρη, ακόμη και όταν κάποιος υπογραμμίζει ότι η διαδικασία αυτή θα πρέπει να είναι εκ των κάτω προς τα πάνω (δηλαδή, οδηγούμενη από την ίδια τη συνεταιριστική κίνηση και όχι να επιβάλλεται εκ των άνω). Ίσως αυτό είναι μόνο το αποτέλεσμα της τρέχουσας δομής διακυβέρνησης της παγκόσμιας συνεταιριστικής κίνησης, η οποία φαίνεται να έχει ως επίκεντρο τα κράτη. Κατ' αντιδιαστολή, θα ήταν πιο δύσκολο να δικαιολογηθεί και να υποστηριχθεί η ποικιλομορφία όσον αφορά, και με βάση, την ευκαιρία να προστατευθεί η πολιτιστική και ιστορική ποικιλομορφία μεταξύ των χωρών, εάν κάποιος θεωρεί ότι η ποικιλομορφία στην εθνική νομοθεσία μπορεί να είναι ένα σοβαρό εμπόδιο στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών¹⁸. Το θέμα μιας ενιαίας νομικής προσωπικότητας του συνεταιρισμού θα πρέπει να μελετηθεί περαιτέρω, και στο εσωτερικό της συνεταιριστικής κίνησης¹⁹.

Τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, μια συγκριτική νομική μελέτη για την συνεταιριστική ταυτότητα απαιτεί συναίνεση τόσο για τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό παρόμοιας ταυτότητας όσο και – κινούμενοι από μια καθαρή περιγραφική σε κανονιστική ανάλυση - σχετικά με την «ιδανική» ταυτότητα, δηλαδή, ταυτότητα που να έχει ρόλο βάσης σύγκρισης (*tertium comparationis*). Η παρούσα εργασία θα θεωρήσει τις Αρχές της ICA, δεόντως ερμηνευόμενες, ως αφετηρία για την ανάλυσή της, αν και αναγνωρίζει ότι αυτό είναι ένας συμβατικός τρόπος για να προχωρήσει και ότι πολλοί άλλοι τρόποι θα ήταν δυνατοί και νόμιμοι²⁰.

Για τους λόγους αυτούς, η εργασία αυτή έχει ως στόχο να επισημάνει ένα θέμα και να παρουσιάσει μια δυνατή μέθοδο ανάλυσης, μέσω της οποίας να εξετάσει και να επιλύσει αυτό το θέμα. Έρευνα στον τομέα της συνεταιριστικής νομικής προσωπικότητας από τη διεθνή και συγκριτική άποψη θα απαιτούσε πρόσθετους πόρους από απόψεως χρόνου, χώρου και γνώσης, και μια ομάδα επιστημόνων από διαφορετικές χώρες και νομικές παραδόσεις.²¹

---

¹⁹ Αυτό δεν συνεπάγεται απαραίτητως την επίτευξη ομοιομορφίας στο συνολικό συνεταιριστικό κανονισμό, αλλά μόνο στον νομικό ορισμό της συνεταιριστικής ταυτότητας. Αυτός είναι ένας άλλος λόγος για τον οποίο οι νομικές μελέτες για την συνεταιριστική ταυτότητα είναι σημαντικές και πρέπει να ενθαρρύνονται.

²⁰ Μια ταυτότητα μπορεί να χαρακτηριστεί ως διακριτή μόνο στο βαθμό που άλλες ταυτότητες είναι γνωστές και σαφώς καθορισμένες. Συνεπώς, μια πρόσθετη προϋπόθεση για μια αξιόπιστη και προσεκτική μελέτη για την συνεταιριστική ταυτότητα είναι η γνώση της νομοθεσίας που διέπει τις άλλες νομικές μορφές (επιχειρηματικής) οργάνωσης, κυρίως εταιρειών, δεδομένου ότι η ταυτότητα είναι μια σχεσιακή έννοια και οι συνεταιρισμοί θα πρέπει να διακρίνονται, ιδιαίτερα από εταιρείες.

²¹ Σε αυτό το πλαίσιο, αξίζει να σημειωθεί ότι η Euricse ξεκίνησε πρόσφατα ένα πρόγραμμα αποκαλούμενο "Ομάδα μελέτης για το Ευρωπαϊκό Συνεταιριστική Νομοθεσία" (SGECOL), με

3. Η Συνεταιριστική ταυτότητα στις Αρχές της ICA

Η σημασία των Αρχών της ICA (και γενικότερα της Δήλωσης της ICA για την Συνεταιριστική Ταυτότητα) για τη νομική ανάλυση της συνεταιριστικής ταυτότητας, στηρίζεται στη φύση τους της «πειστικής» πηγής συνεταιριστικού δικαίου. Το ισχυρότερο και πιο συγκεκριμένο τεκμήριο αυτής της αποτελεσματικότητας φαίνεται από την αναφορά τους, ή ακόμη και την επίσημη ένταξή τους, σε ορισμένους εθνικούς συνεταιριστικούς νόμους²².

Επιπλέον, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η σημασία των Αρχών της ICA θα αυξανόταν σημαντικά για κάποιον που αποδέχεται την προαναφερθείσα θεωρία, σύμφωνα με την οποία οι Αρχές της ICA είναι αρχές του δημόσιου διεθνούς δικαίου (έχοντας ενσωματωθεί στην Σύσταση 193/2002 της ΔΟΕ).

Οι Αρχές της ICA παραπέμπουν σε ένα είδος επιχειρηματικής οργάνωσης που χαρακτηρίζεται τόσο από τους επιδιωκόμενους στόχους όσο και από τη δομή της διακυβέρνησης. Κατά συνέπεια, η παρούσα εργασία θα διαρρυθμίσει εκ νέου διάφορες διατυπώσεις τους, σύμφωνα με τα δύο στοιχεία, τους «στόχους» και τη «δομή διακυβέρνησης», που είναι δύο στοιχεία επαρκή και αναγκαία στη νομική ανάλυση για να προσδιορίσουν ένα συγκεκριμένο είδος οργανισμού και να το διακρίνουν από τα άλλα²³.

Η παρούσα εργασία θα υιοθετήσει μια ευρεία έννοια των «στόχων», η οποία περιλαμβάνει όχι μόνο τον τελικό σκοπό του συνεταιρισμού, αλλά και τη δραστηριότητα που ασκεί με σκοπό να τον επιτύχει (από νομική άποψη μερικές φορές αναφέρεται ως το «κοινωνικό αντικείμενο»)²⁴. Κατά τον καθορισμό των στόχων, η εργασία αυτή θεωρεί ότι οι διατάξεις σχετικά με τον προορισμό του πλεονάσματος είναι εξίσου σημαντικές.

στόχο να δημιουργήσει μια μόνιμη ομάδα επιστημόνων που ειδικεύονται στη συνεταιριστική νομοθεσία. Επί του παρόντος, η SGECOL αποτελείται από το συντάκτη της παρούσας εργασίας ως συντονιστή, την Gemma Fajardo του Πανεπιστημίου της Βαλένθια, τον Hagen Henry του Πανεπιστημίου του Ελσίνκι, τον David Hiez του Πανεπιστημίου του Λουξεμβούργου, τον Hans H. Münkner του Πανεπιστημίου του Μάρμπουργκ, τον Ian Snaith του Πανεπιστημίου του Leicester. Η εναρκτήρια συνάντηση πραγματοποιήθηκε στο Trento στις 29-30 Νοεμβρίου 2011. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτή την ομάδα και τα έργα της μπορούν να βρεθούν στο <http://euricse.eu/en/node/1960>.

²² Δείτε τα παραδείγματα του νόμου για τους κυπριακούς Συνεταιρισμούς 22/1985 (ενότ. 6), του νόμου για τους Συνεταιρισμούς της Μάλτας XXX / 2001 (άρθ. 21, παρ. 2), τον Κώδικα για τους Πορτογαλικούς Συνεταιρισμούς 51/1996 (άρθ. 3), τον νόμο για τους Συνεταιρισμούς της Ρουμανίας 1/2005 (άρθ. 7, παρ. 3), την Πράξη 27/1999 (άρθ. 1, παρ. 1) για τους Ισπανικούς Συνεταιρισμούς.

²³ Σχετικά με τα όρια μιας καθαρά λειτουργικής προσέγγισης, καθώς και την ανάγκη να εμπλακεί το στοιχείο της εσωτερικής οργάνωσης ή της δομής στον ορισμό των διαφόρων επιχειρηματικών οργανώσεων και ειδών εταιρειών και των διαφορών μεταξύ τους, δείτε Marasa G., *Le società*, 2nd edition, στο Iudica & Zatti (επιμ.), σε *Trattato di diritto privato*, Milano, 2000, σ. 39 ff.

²⁴ Βλέπε για παράδειγμα άρθρ. 2521, παρ. 3, υποσημ. 3, Ιταλικού αστικού κώδικα (όπου ρυθμίζει θέματα συνεταιρισμών).

Αντίθετα, η ανάλυση δεν περιλαμβάνει εκείνες τις διατυπώσεις που δεν επηρεάζουν τη συνεταιριστική νομική ταυτότητα, όπως η εθελοντική φύση της πράξης ίδρυσης του συνεταιρισμού (βλέπε ορισμό και 1η Αρχή) καθώς και τη φύση των μελών του, είτε φυσικών προσώπων είτε συνεταιρισμών ή άλλων τύπων οργανώσεων (αν και αυτό το τελευταίο στοιχείο μπορεί να είναι σημαντικό για τις συνεταιριστικές ρυθμίσεις γενικά)²⁵.

Οι περισσότερες διατυπώσεις των Αρχών της ICA θα πρέπει να ερμηνεύονται ή/και να συμπληρώνονται μέσω της ερμηνείας. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι μόνο θέμα της γραμματικής ερμηνείας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις απαιτούνται λειτουργικές ή/και παγκόσμιες ερμηνείες. Παρ' όλα αυτά, πολλά ρυθμιστικά κενά παραμένουν, τα οποία μπορούν να ερμηνευθούν είτε ως επιτρεπόμενα όσα δεν απαγορεύονται ρητά είτε ως υπαγορευόμενα όσα δεν επιτρέπονται ρητά.

3.1. Συνεταιριστικοί στόχοι

3.1.1. Συνεταιρισμός είναι μια οργάνωση που έχει σε λειτουργία μια επιχείρηση

Στον ορισμό που ενσωματώνεται στη Δήλωση, «μια συνιδιόκτητη και δημοκρατικά διοικούμενη επιχείρηση» αντιπροσωπεύεται ο τρόπος που ο συνεταιρισμός (και τα μέλη του) επιδιώκει τους στόχους του.

Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τις Αρχές της ICA, ο συνεταιρισμός είναι ένα ιδιαίτερο είδος (*sui generis*) οργάνωσης, του οποίου η δραστηριότητα συνίσταται στη λειτουργία μιας επιχείρησης. Κατά συνέπεια, εκείνες οι οργανώσεις των οποίων το «κοινωνικό αντικείμενο» είναι διαφορετικό (π.χ., η χορήγηση επιχορηγήσεων, η παροχή δωρεάν υπηρεσιών, κ.λπ.) δεν πρέπει να θεωρούνται συνεταιρισμοί.

3.1.2. Μια συνεταιριστική επιχείρηση παρέχει υπηρεσίες στα μέλη της

Η παροχή υπηρεσιών από μια συνεταιριστική επιχείρηση προς τα μέλη της αναδύεται κυριολεκτικά από την 1^η και την 3^η Αρχή.

Αυτό είναι ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία της συνεταιριστικής ταυτότητας (ειδικά για να διακρίνονται οι συνεταιρισμοί από τις εταιρείες), καθώς και ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα. Φαίνεται ότι, σύμφωνα με τις Αρχές της ICA, η συνεταιριστική επιχείρηση απευθύνεται προς τα μέλη της, με στόχο την παροχή υπηρεσιών προς αυτά. Με άλλα λόγια, τα μέλη του συνεταιρισμού - που είναι ή γίνονται μέλη με την παροχή και την συμβολή στο κεφάλαιό του (βλέπε 3^η Αρχή της ICA) - είναι επίσης χρήστες των υπηρεσιών που παρέχονται από τον συνεταιρισμό τους, τις οποίες λαμβάνουν μέσω των συναλλαγών με τον συνεταιρισμό.

---

²⁵ Από αυστηρά νομική άποψη, είναι προφανές ότι οι συνεταιρισμοί, ως ένα είδος ιδιωτικής οργάνωσης, ιδρύονται εθελοντικά από τα μέλη τους. Οι Αρχές της ICA, δίνοντας έμφαση στην ελεύθερη διαδικασία του σχηματισμού των συνεταιρισμών, σκοπεύουν να τονίσουν τον ιδιωτικό τους χαρακτήρα, και ως εκ τούτου τον μη-δημόσιο χαρακτήρα, λαμβάνοντας υπόψη την αβέβαιη φύση των συνεταιρισμών σε ορισμένες χώρες και περιόδους (π.χ., στις προηγουμένως Σοβιετικές χώρες).

Άρα, στους συνεταιρισμούς, τα μέλη/ιδιοκτήτες είναι επίσης οι χρήστες/πελάτες: έχουν αυτή τη «διπλή ιδιότητα».²⁶

Οι Αρχές της ICA δεν διευκρινίζουν κατά πόσον η ταύτιση των ιδιοτήτων του χρήστη και του μέλους πρέπει να είναι πλήρης ή μπορεί επίσης να είναι μερική, γεγονός που εγείρει δύο βασικά ερωτήματα:

- α. κατά πόσον είναι δεκτά μέλη που δεν είναι χρήστες (δηλαδή, μέλη μη χρήστες)²⁷ και
- β. κατά πόσον χρήστες εκτός από τα μέλη είναι δεκτοί (δηλαδή, κατά πόσον ή όχι ο συνεταιρισμός μπορεί να παρέχει υπηρεσίες σε μη μέλη)²⁸.

Δεν υπάρχει ρητή απάντηση για τα δύο ερωτήματα στις Αρχές της ICA.

Αν και οι Αρχές της ICA αναφέρονται στην παροχή υπηρεσιών από το συνεταιρισμό στα μέλη του, αυτό δεν αποκλείει τη δυνατότητα άλλων συναλλαγών να λαμβάνουν χώρα μεταξύ του συνεταιρισμού και των μελών του, όπως είναι η παροχή προϊόντων από τον συνεταιρισμό, καθώς και η παροχή εργασίας από τα μέλη (σε συνεταιρισμούς εργαζομένων) ή αγαθών και υπηρεσιών (σε συνεταιρισμούς

---

²⁶ Μερικές φορές, η έννοια αυτή εκφράζεται επίσης από τον τύπο "αρχή της ταυτότητας" για να επισημανθεί ότι σε έναν συνεταιρισμό ιδιοκτήτες και χρήστες ταυτίζονται: βλέπε Münkner H.H., *Δέκα Διαλέξεις για το Συνεταιριστικό Δίκαιο*, 1982, σελ. 52, Id., *Principios cooperativos y Derecho Cooperativo*, 1988, σ. 32 ff., Münkner H.H. & Vernaz C, *Σχολιασμένο Συνεταιριστικό Γλωσσάρι*, Marburg, 2005, σ. 140, σύμφωνα με τους οποίους: "Μερικοί επιστήμονες της συνεταιριστικής θεωρίας θεωρούν αυτή την αρχή ως το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό στοιχείο που διακρίνει τους συνεταιρισμούς από άλλες μορφές οργάνωσης. Αυτό σημαίνει ότι ως θέμα αρχής οι υποστηρικτές (κάτοχοι μερίδων και φορείς λήψης αποφάσεων) και οι χρήστες των υπηρεσιών της συνεταιριστικής επιχείρησης (στην περίπτωση των συνεταιρισμών προσφοράς υπηρεσιών: επιχειρήσεις των μελών ή νοικοκυριά, στην περίπτωση των συνεταιρισμών εργαζομένων: οι εργαζόμενοι), είναι τα ίδια πρόσωπα, δηλαδή ταυτίζονται". Αυτό θα πρέπει επίσης να εξηγήσει τον χαρακτηρισμό των συνεταιρισμών ως "οργανώσεων αυτοβοήθειας" (βλέπε Δήλωση της ICA στο σημείο "Αξίες"), δεδομένου ότι ιδρύονται από τα μέλη να ικανοποιήσουν τις κοινές τους ανάγκες. Ωστόσο, αυτός ο προσδιορισμός φαίνεται πολύ γενικός, καθόσον όλοι οι οργανισμοί, συμπεριλαμβανομένων των εταιρειών, ιδρύονται για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των μελών (στην περίπτωση των εταιρειών, για να επενδύσουν τα κεφάλαιά τους), αν και, φυσικά, η φύση των αναγκών των μελών στις εταιρείες είναι διαφορετικές από των συνεταιρισμών, οι οποίες, μεταξύ άλλων, (από κοινού έλεγχος από τα μέλη, δημοκρατία, "εξωτερική" διάθεση μέρους του πλεονάσματος, κλπ.), συμβάλλουν στον καθορισμό της "κοινωνικής λειτουργίας" των συνεταιρισμών σε σχέση με επιχειρήσεις (στο σημείο αυτό βλέπε παρακάτω στο κείμενο).

²⁷ Μέλη μη χρήστες αναπόφευκτα θα είναι τα μέλη που παρέχουν μόνο κεφάλαιο και δεν συναλλάσσονται με τον συνεταιρισμό, ως εκ τούτου, δεν διακρίνονται από τους μετόχους μιας εταιρείας, ακόμη και αν οι τελικοί λόγοι για την παροχή κεφαλαίων στο συνεταιρισμό μπορεί να ποικίλλει (σε αυτό το σημείο βλέπε παρακάτω στο κείμενο).

²⁸ Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, πρέπει κανείς να ενημερωθεί περαιτέρω σχετικά με τους όρους και τα όρια της επιτρεπόμενης δραστηριότητας με μη μέλη (στο σημείο αυτό βλέπε παρακάτω στο κείμενο).

παραγωγών)²⁹. Η «παροχή υπηρεσιών» θα πρέπει, συνεπώς, να ερμηνεύεται με την ευρεία έννοια και όχι κυριολεκτικά.

3.1.3. Ο συνεταιρισμός είναι μια οργάνωση που ενεργεί προς το συμφέρον των μελών του, με στόχο την ικανοποίηση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών τους αναγκών τους

Η παραπάνω επικεφαλίδα προέρχεται από το ορισμό που είναι ενσωματωμένος στη Δήλωση της ICA για την Συνεταιριστική Ταυτότητα.

Άρα, από αυστηρά νομική άποψη, ο συνεταιρισμός δεν πρέπει να θεωρείται ως αλτρουιστική οργάνωση ή, ακριβέστερα, μια «κοινωνική επιχείρηση», αφού δεν ενεργεί αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο για το γενικό συμφέρον ή προς το συμφέρον της κοινότητας, αλλά προς το συμφέρον των μελών του (δηλαδή, τυπικά επιδιώκει να ωφεληθούν τα μέλη και όχι άλλοι). Από αυτή την άποψη, δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ συνεταιρισμών και εταιρειών³⁰.

Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, αγνόηση της ιδιαίτερης κοινωνικής λειτουργίας των συνεταιρισμών (σε σύγκριση με τις εταιρείες)³¹, η οποία είναι το αποτέλεσμα: (α) του επιδιωκόμενου σκοπού να ικανοποιήσει ανάγκες, εκτός από την αμοιβή του κεφαλαίου, (β) της ιδιαίτερης δομής διακυβέρνησης τους όπου τα πρόσωπα ενδιαφέρουν περισσότερο από το κεφάλαιο και όλοι μετράνε εξίσου δεδομένης της αρχής της δημοκρατίας (βλέπε ενότητες 3.2.1 και 3.2.3.), και (γ) των διαφόρων

---

²⁹ Σε γενικές γραμμές, η τριπλή μορφή συνεταιρισμών, καταναλωτών, εργαζομένων, παραγωγών, βοηθά να κατανοήσουμε καλύτερα τον συνεταιριστικό κόσμο, και να τον ρυθμίσουμε επαρκώς.

³⁰ Αξιζει να σημειωθεί, ότι οι Kraakman R., Armour J. *et al.*, *Η ανατομία του Εταιρικού Δικαίου. Μια συγκριτική και λειτουργική προσέγγιση*, 2nd edition, Oxford, 2009, σ. 15, υποστηρίζουν ότι "οι εταιρείες είναι ουσιαστικά ένα ιδιαίτερο είδος συνεταιρισμού παραγωγών, στον οποίο ο έλεγχος και τα κέρδη συνδέονται με παροχή ενός συγκεκριμένου είδους εισροής, δηλαδή του κεφαλαίου". Με άλλα λόγια - κατά την άποψη των συντακτών είναι "συνεταιρισμοί κεφαλαίου" για τους οποίους ο νόμος προβλέπει μια ειδική θεσπισμένη μορφή. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο ισχυρισμός αυτός υπήρχε για περισσότερα από 100 χρόνια, έχοντας αρχικά εκφραστεί (όσο γνωρίζουν οι συγγραφείς) από έναν Ιταλό οικονομολόγο, σύμφωνα με τον οποίο είναι αδύνατο να γίνει διάκριση των συνεταιρισμών από άλλες επιχειρήσεις (βλ. Pantaleoni M, *Esame critico dei Principi teorici della Cooperazione*, σε *Giornale degli Economisti*, 1898, σελ. 202 επ.). Φυσικά, στο κείμενο, υιοθετείται μια πολύ αυστηρή έννοια της "κοινωνικής επιχείρησης", σύμφωνα με την ιταλική νομική παράδοση. Κοινωνικές επιχειρήσεις - όπως δείχνουν οι ιταλικοί νόμοι 381/91 σχετικά με τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς και 155/06 σχετικά με τις κοινωνικές επιχειρήσεις - είναι μόνο οι οργανώσεις που δρουν προς το γενικό συμφέρον και όχι προς το συμφέρον των μελών τους (το συμφέρον των μελών μπορεί να υπηρετείται μόνον εφ' όσον τα ίδια τα μέλη ανήκουν στην κατηγορία των δικαιούχων της κοινωνικής επιχείρησης, ενεργώντας προς το συμφέρον των οποίων η κοινωνική επιχείρηση επιδιώκει το γενικό συμφέρον).

³¹ *Η κοινωνική λειτουργία των συνεταιρισμών αναγνωρίζεται, για παράδειγμα, ρητά στο άρθ. 45 του ιταλικού Συντάγματος.*

υποχρεώσεων για τον προορισμό του εξωτερικού πλεονάσματος, που περιλαμβάνονται στις Αρχές της ICA (βλέπε ενότητα 3.1.4.)³².

Αυτός είναι ίσως ο λόγος για τον οποίο η συνεταιριστική μορφή έχει χρησιμοποιηθεί από τους εθνικούς νομοθέτες για την εισαγωγή της κοινωνικής επιχείρησης στα εθνικά νομικά τους συστήματα. Η πρώτη γενιά νόμων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη, ξεκινώντας από την Ιταλία το 1991, ήταν νόμοι για κοινωνικούς συνεταιρισμούς: έναν ειδικό τύπο συνεταιρισμού που χαρακτηρίζεται από το στόχο να εξυπηρετήσει το γενικό συμφέρον³³.

Πράγματι, πρέπει να γίνει εννοιολογική διάκριση μεταξύ των κοινωνικών συνεταιρισμών και των συνεταιρισμών. Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί δεν έχουν τον ίδιο στόχο με τους άλλους συνεταιρισμούς (ή τους συνεταιρισμούς στους οποίους αναφέρονται οι Αρχές της ICA), διότι, όπως για παράδειγμα αναφέρει ο Ιταλικός Νόμος 381/91 σχετικά με τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς, ενεργούν προς το γενικό συμφέρον της κοινότητας» και όχι προς το κύριο συμφέρον των μελών τους, όπως προβλέπεται στον ορισμό του συνεταιρισμού στη Δήλωση της ICA για την συνεταιριστική ταυτότητα³⁴.

Από την άλλη πλευρά, οι συνεταιρισμοί έχουν μια κοινωνική λειτουργία που συμβάλλει στην διάκρισή τους από τις εταιρείες και, όπως αναφέρεται, να τους προσεγγίζει προς τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

3.1.4. Ένας συνεταιρισμός μπορεί να αποζημιώνει μόνο εν μέρει τα μέλη για το κεφάλαιο που καταβάλλουν για την εγγραφή (περιορισμός μερικής διανομής κέρδους) και είναι υποχρεωμένος να διαθέσει το πλεόνασμά του για ορισμένους σκοπούς, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών / αλτρουιστικών σκοπών, όπως προς όφελος της συνεταιριστικής κίνησης και της κοινότητας.

Η 3^η Αρχή της ICA ορίζει σαφώς ότι ένας συνεταιρισμός δεν μπορεί να έχει σκοπό μια συνολική επιδίωξη κέρδους, δηλαδή στόχος να είναι η αποζημίωση των μελών για το κεφάλαιο που έχουν καταβάλει (όπως αντίθετα, είναι ο τυπικός στόχος των εταιρειών). Μόνο μια περιορισμένη αποζημίωση για το εγγεγραμμένο κεφάλαιο επιτρέπεται στους συνεταιρισμούς.

³² Γι' αυτό το σημείο δείτε Fici A, "Cooperatives and Social Enterprises: Comparative and Legal Profile", στο Roelants B. (ed.), "Cooperatives and Social Enterprises. Governance and Normative Frameworks", Brussels, 2009, p. 77 επ.

³³ Η εικόνα άλλαξε εν μέρει με την εισαγωγή στην Ευρώπη των γενικών νόμων για "κοινωνικές επιχειρήσεις", όπου αυτή η ιδιότητα δεν εξαρτάται από τη χρήση της συνεταιριστικής μορφής, έτσι ώστε οι κοινωνικές επιχειρήσεις σε διάφορες μορφές (ένωση, ίδρυμα, συνεταιρισμός, ακόμα και εταιρεία) μπορούν να ιδρυθούν: δείτε Fici, "Cooperatives and Social Enterprises: Comparative and Legal Profile".

³⁴ Σχετικά με τις νομικές πτυχές των ιταλικών κοινωνικών συνεταιρισμών, δείτε, στα αγγλικά, Lolli R., Social Cooperatives in the Context of Recent Italian Regulations, στο Hiez D. (ed.), Droit comparé des coopératives Européennes, Brussels, 2009, p. 73 ff. Παλαιότερα αλλά στα Ιταλικά βλ. Fici A., Cooperative sociali e riforma del diritto societario, in Rivista di diritto privato, 2004, n. 1, p. 75 ff.

Αυτό είναι άλλο ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία της συνεταιριστικής ταυτότητας, το οποίο συμβάλλει σημαντικά στη διάκρισή της από εκείνη των εταιρειών (οι οποίες συνήθως δεν αντιμετωπίζουν οποιονδήποτε περιορισμό στη διανομή).

Οι Αρχές της ICA δεν διευκρινίζουν ποια αποζημίωση για το κεφάλαιο επιτρέπεται, δηλαδή, δεν καθορίζουν τα όρια στη διανομή κερδών.

Επιπλέον, οι Αρχές της ICA αναφέρουν ορισμένους σκοπούς στους οποίους θα πρέπει να διατεθεί το συνεταιριστικό πλεόνασμα από τα μέλη (κυρίως, από τον συνεταιρισμό), δηλαδή:

- την ανάπτυξη του συνεταιρισμού, ενδεχομένως, με τη δημιουργία αποθεματικών, ένα μέρος τουλάχιστον των οποίων θα πρέπει να είναι αδιανέμητα (3^η Αρχή)
- στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό (3^η Αρχή)
- υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη του (3^η Αρχή)
- στην εκπαίδευση και κατάρτιση των μελών, των διαχειριστών, κλπ., και την ενημέρωση του ευρύτερου κοινού (5^η Αρχή)
- στην ισχυροποίηση της συνεταιριστικής κίνησης (6^η Αρχή)
- την εφαρμογή μέτρων πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη της κοινότητας 7^η Αρχή).

Σε αυτό το πλαίσιο, οι Αρχές της ICA είναι κάπως ασαφείς.

Σίγουρα, δεν δίδουν αρκετή έμφαση στη διανομή του πλεονάσματος κατ' αναλογία προς τις συναλλαγές του μέλους με τον συνεταιρισμό, που θα ήταν ο διακριτικός συνεταιριστικός τρόπος επιβράβευσης των μελών, δεδομένης της «διπλής ιδιότητας» των μελών. Πράγματι, ενώ τα μέλη μιας εταιρείας (δηλ., οι μέτοχοι) αποζημιώνονται λόγω της συμβολής τους σε κεφάλαιο και σε αναλογία με αυτό, τα μέλη του συνεταιρισμού θα πρέπει να αμείβονται, λόγω των συναλλαγών τους με το συνεταιρισμό, και σε αναλογία με αυτές.

Τουλάχιστον, αυτός ο συγκεκριμένος τρόπος αποζημίωσης των μελών του συνεταιρισμού θα πρέπει να έχει ένα όνομα (π.χ. «επιστροφές στους συναλλασσόμενους») σε μια πηγή τόσο σημαντική όσο οι Αρχές της ICA³⁵.

---

³⁵ Η αποζημίωση αυτή λαμβάνει στην συνεταιριστική νομοθεσία και θεωρία διάφορα ονόματα: επιστροφές στους συναλλασσόμενους (βλέπε, για παράδειγμα, άρθρο 93, παρ 2, της νομοθεσία για τους συνεταιρισμούς της Μάλτας XXX/2001), συνεταιριστικές επιστροφές, κλπ. Δυστυχώς, σε άλλα τμήματα της νομοθεσίας που ονομάζονται "μερίσματα", το οποίο είναι κάτι που δεν βοηθά να γίνει διάκριση από την αποζημίωση των κεφαλαίων [βλ. άρθ. 66 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας (SCE Κανονισμός)].

Οι Αρχές της ICA θα πρέπει να είναι σαφέστερες σχετικά με την καθιέρωση του κανόνα ότι ο συνεταιρισμός είναι υποχρεωμένος να δημιουργήσει αδιανέμητα αποθεματικά ως εγγύηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας (ιδίως λαμβάνοντας υπόψη τη μεταβλητότητα του κεφαλαίου, όπως προβλέπεται από πολλούς συνεταιριστικούς νόμους, και ως αποτέλεσμα της εξόδου μελών από τον συνεταιρισμό) και της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού.

Επίσης, το καθεστώς των αδιανέμητων αποθεματικών θα πρέπει να διευκρινιστεί καλύτερα, ιδίως όσον αφορά το ζήτημα του κατά πόσον είναι δυνατή η διανομή τους σε περίπτωση εξόδου μέλους από το συνεταιρισμό ή διάλυσης του συνεταιρισμού. Σε γενικές γραμμές, το νομικό καθεστώς μιας μη κερδοσκοπικής οργάνωσης θα πρέπει να περιλαμβάνει την απαίτηση ότι τα συσσωρευμένα αποθεματικά δεν θα διανέμονται στην περίπτωση εξόδου μέλους ή διάλυσης της οργάνωσης, γιατί διαφορετικά θα ισοδυναμούσε με ένα είδος διανομής εκ των υστέρων στα μέλη.

Αλλά στους συνεταιρισμούς, η κατάσταση είναι πιο περίπλοκη, καθόσον αφενός οι συνεταιρισμοί αμείβουν μερικώς το καταβεβλημένο κεφάλαιο και αφετέρου μπορούν να διανέμουν πλεονάσματα στα μέλη ανάλογα με τον όγκο των συναλλαγών με το συνεταιρισμό.

Τέλος, ενώ θα πρέπει να αναφέρεται σαφώς ότι μέρος των πλεονασμάτων θα χρησιμοποιείται υποχρεωτικώς για εξωτερικούς/ αλτρουιστικούς σκοπούς σύμφωνα με την 5^η (για την ενημέρωση του ευρύτερου κοινού), 6^η και 7^η Αρχή, ο βαθμός στον οποίο οφείλουν να το πράττουν δεν ορίζεται με οποιονδήποτε τρόπο³⁶.

3.2. Δομή διακυβέρνησης

3.2.1. Ο συνεταιρισμός είναι μια δημοκρατική οργάνωση

Ο δημοκρατικός χαρακτήρας του συνεταιρισμού που αναφέρεται στην «ορισμό» και στις «αξίες» αναπτύσσεται στη 2^η Αρχή της ICA, σύμφωνα με την οποία «στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου («ένα μέλος, μία ψήφος») και οι συνεταιρισμοί ανωτέρου βαθμού οργανώνονται επίσης με δημοκρατικό τρόπο.

Αυτό οδηγεί στον πυρήνα της συνεταιριστικής ταυτότητας³⁷ και της διάκρισης μεταξύ των συνεταιρισμών και των εταιρειών, λαμβάνοντας υπόψη ότι στις τελευταίες η καθιερωμένη αρχή της οργάνωσης είναι «μία μετοχή, μία ψήφος»³⁸. Στους συνεταιρισμούς, κάθε μέλος έχει μία ψήφο, ανεξάρτητα από το ποσό του

---

³⁶ Όπως έχει ήδη επισημανθεί, εξωτερικές / αλτρουιστικές διαθέσεις του συνεταιριστικού πλεονάσματος είναι άλλο ένα στοιχείο της κοινωνικής λειτουργίας των συνεταιρισμών.

³⁷ Επίσης, στον πυρήνα της εγγενούς κοινωνικής λειτουργίας του συνεταιρισμού είναι: το σχολείο δημοκρατίας, το σχολείο επιχειρηματικότητας, το όργανο της οικονομικής δημοκρατίας ή ο εκδημοκρατισμός της αγοράς.

³⁸ Βλέπε, για παράδειγμα, όσον αφορά τις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, του άρθρ. 2351, παρ. 1, του Ιταλικού Αστικού Κώδικα.

κατατεθειμένου κεφαλαίου, πράγμα που σημαίνει ότι όλα τα μέλη αντιμετωπίζονται ισότιμα παρά τις διαφορές στην οικονομική συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο σε ορισμένα νομικά περιβάλλοντα οι συνεταιρισμοί θεωρούνται ενώσεις προσώπων, και για τον οποίο τα μέλη των συνεταιρισμών, δεν πρέπει να θεωρούνται μέτοχοι αν και, στην πραγματικότητα, συμβάλλουν στο κεφάλαιο του συνεταιρισμού τους (βλέπε 3^η Αρχή της ICA). Επιπλέον, αυτός είναι ο λόγος για την πρωτοκαθεδρία των ατόμων στους συνεταιρισμούς³⁹, και για το ότι το συνεταιριστικό κεφάλαιο και οι μερίδες δεν έχουν την ίδια (οργανωσιακή και οικονομική) λειτουργία, όπως οι μετοχές στις επιχειρήσεις.

Οι Αρχές της ICA δεν περιέχουν καμία ρητή εξαίρεση από τον κανόνα «ένα μέλος, μία ψήφος» σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς, έτσι ώστε να διερωτάται κανείς, γιατί, υπό το πρίσμα της αρχής της 2^{ης} Αρχής της ICA, εθνικοί συνεταιριστικοί νόμοι μπορούν να προβλέπουν εξαιρέσεις, και σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, σε ποια έκταση και υπό ποιες συνθήκες γίνονται εξαιρέσεις.

Η 2^η Αρχή της ICA είναι πιο γενική μόνο όσον αφορά στο δευτεροβάθμιο, τριτοβάθμιο ή υψηλότερο επίπεδο συνεταιρισμών, για το οποίο απαιτεί ένα δημοκρατικό τρόπο οργάνωσης, αλλά όχι κατ' ανάγκη τον κανόνα «ένα μέλος, μία ψήφος». Για να ακριβολογούμε, συνεταιρισμοί σε άλλα επίπεδα θα πρέπει να θεωρούνται μόνο εκείνοι που αποτελούνται από πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς, γεγονός το οποίο περιορίζει το πεδίο των πιθανών νομικών εξαιρέσεων από τον κανόνα «ένα μέλος, μία ψήφος». Δεν είναι απόλυτα σαφές τι θα μπορούσε να αποτελεί έναν δημοκρατικό τρόπο οργάνωσης, όταν το «ένα μέλος, μία ψήφος» δεν ισχύει⁴⁰.

3.2.2. Ο συνεταιρισμός είναι μια οργάνωση που ελέγχετε από τα μέλη της (έλεγχος από τρίτους δεν επιτρέπεται)

Κατά μία έννοια, η 4^η Αρχή της ICA ολοκληρώνει τη δημοκρατική αρχή της διοίκησης (βλέπε Ενότητα 3.2.1.), ενισχύοντας έτσι τα αποτελέσματά της. Η 4^η Αρχή της ICA καθιστά σαφές τόσο το ότι ένα μέλος δεν μπορεί να ελέγχει τον συνεταιρισμό (που είναι ήδη η συνέπεια του κανόνα ένα μέλος, μία ψήφος), και ότι όλα τα μέλη, ως σύνολο, θα πρέπει να είναι ελεύθερα να κυβερνούν τον συνεταιρισμό χωρίς εξωτερικές επιρροές, που προκύπτουν, για παράδειγμα, από συμβασιακές συμφωνίες για την απόκτηση χρηματοδότησης⁴¹.

Στην περίπτωση των συνεταιριστικών νόμων που επιτρέπουν μέλη επενδυτές που δεν είναι χρήστες να είναι δεκτοί σε ένα συνεταιρισμό – περιπτώσεις συχνές στην

³⁹ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 8 του προοιμίου του Κανονισμού SCE, που αναφέρεται στο σημείο 56 της αποφάσεως EUCJ της 8ης Σεπτεμβρίου 2011.

⁴⁰ Μια ενδεχόμενη δημοκρατική μέθοδος σε αυτή την περίπτωση μπορεί να θεωρηθεί ότι κάθε συνεταιρισμός, που ανήκει στους δευτεροβάθμιους ή υψηλότερου επιπέδου συνεταιρισμούς, διαθέτει αριθμό ψήφων ανάλογο με τον αριθμό των μελών του.

⁴¹ Αυτό το σημείο θα απαιτούσε περαιτέρω ανάλυση με ιδιαίτερη προσοχή στο θέμα των συνεταιριστικών ομάδων που σχηματίζονται από συνεταιρισμούς ελεγχόμενους από ένα μόνο συνεταιρισμό. Σε αυτό το σημείο βλ. άρθρ. 2545-f, του Ιταλικού αστικού κώδικα, που ασχολείται με την "κοινή συνεταιριστική ομάδα".

ευρωπαϊκή εθνική νομοθεσία - η 4^η αρχή θα πρέπει επίσης να διαδραματίσει έναν ρόλο, προκειμένου να αποτρέψει τον συνεταιρισμό από το να ελέγχεται από αυτή την κατηγορία των μελών.

Θα ήταν ίσως υπερβολή να δοθεί η ερμηνεία σύμφωνα με την οποία η αρχή αυτή αποκλείει τη δυνατότητα αποδοχής μη μελών στο διοικητικό όργανο του συνεταιρισμού ή, τουλάχιστον, προϋποθέτει ότι η πλειοψηφία των μελών του διοικητικού οργάνου να είναι μέλη του συνεταιρισμού. Στην πραγματικότητα, εάν οι διαχειριστές μη μέλη εκλέγονται και μπορεί να ανακληθούν από τα μέλη του συνεταιρισμού, τα μέλη του συνεταιρισμού διατηρούν (έστω και έμμεσα) τον έλεγχο του συνεταιρισμού και η 4^η Αρχή της ICA θα τηρείται στο θέμα αυτό⁴².

3.2.3. Ο συνεταιρισμός είναι μια ανοιχτή οργάνωση

Η ελεύθερη συμμετοχή σε συνεταιρισμούς εκτίθεται από την 1^η Αρχή της ICA, σύμφωνα με την οποία «Οι συνεταιρισμοί είναι [...] ανοιχτοί σε όλα τα άτομα που είναι σε θέση να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες τους και είναι πρόθυμοι να αποδεχθούν τις ευθύνες των μελών, χωρίς διάκριση φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής, πολιτικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων».

Ωστόσο, η δήλωση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί με δύο διαφορετικούς τρόπους:

- α. είτε με την έννοια ότι ένας συνεταιρισμός είναι υποχρεωμένος να δέχεται ως μέλη αυτούς οι οποίοι, όντας σε θέση να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του, ζητούν να γίνουν δεκτοί ως μέλη (Αρχή της ανοιχτής πόρτας) ή
- β. με την πιο περιορισμένη έννοια ότι εάν και όταν ο συνεταιρισμός αποφασίζει να δεχθεί νέα μέλη, ο συνεταιρισμός δεν μπορεί να τα επιλέξει κάνοντας διακρίσεις.

Στην πρώτη περίπτωση, θα υπάρχει υποχρέωση να δεχθεί νέα μέλη. Στη δεύτερη περίπτωση, θα υπήρχε μόνο μια υποχρέωση να μην εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των αιτούντων.

Αν η πρώτη ερμηνεία επικρατήσει, το πρόβλημα προκύπτει τόσο για τη θέσπιση ουσιαστικών απαιτήσεων όσο και για τον καθορισμό ορίων για την υποχρέωση αυτή, δηλαδή, εάν και όταν η άρνηση του συνεταιρισμού είναι νόμιμη, πώς θα ελεγχθούν πρακτικά οι αποφάσεις των συνεταιρισμών σχετικά με τις αιτήσεις εισδοχής και πώς θα προστατευθούν οι τρίτοι που επιθυμούν να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού.

---

⁴² Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες απαιτούν ότι μόνο τα μέλη θα μετέχουν στο διαχειριστικό ή διοικητικό όργανο ενός συνεταιρισμού: δείτε για αναφορές στο *Study on the Implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE)*, μέρος I. Μια διαφορετική λύση υπάρχει στο ιταλικό δίκαιο, όπου τουλάχιστον η πλειονότητα των διαχειριστών πρέπει να είναι μέλη-χρήστες (άρθ. 2542, παρ. 2, Αστικού Κώδικα), και στον Κανονισμό SCE σε σχέση με το εποπτικό όργανο στο δυαδικό σύστημα (άρθ. 39, παρ. 3, του Κανονισμού SCE) και του διοικητικού οργάνου στο μονιστικό σύστημα (άρθ. 42, παρ. 2, του Κανονισμού SCE).

Επιπλέον, υπό το πρίσμα της αρχής της «ανοικτής πόρτας», θα ήταν πολύ δύσκολο να δικαιολογηθεί ένας συνεταιρισμός που λειτουργεί μόνιμα με μη μέλη, αλλά, παρ' όλα αυτά, αρνείται τις αιτήσεις εισδοχής (ειδικά όταν αυτά τα αιτήματα προέρχονται από την ίδια τα μη μέλη με τα οποία λειτουργεί ο συνεταιρισμός). Η ίδια δυσκολία θα υπάρχει όταν ένας συνεταιρισμός εφαρμόζει στην πραγματικότητα για τους χρήστες που δεν είναι μέλη τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους χρήστες που είναι μέλη, δεδομένου ότι οι πρώτοι δεν θα ήταν, σε κάθε περίπτωση, κάτοχοι των δικαιωμάτων διακυβέρνησης που οι τελευταίοι διαθέτουν ως μέλη του συνεταιρισμού.

Ο ανοικτός χαρακτήρας του συνεταιρισμού, ως εκ τούτου, δεν συνεπάγεται μόνο μεταβλητότητα του κεφαλαίου, η οποία είναι αποκλειστικά το τεχνικό νομικό μέσο που διευκολύνει την είσοδο νέου μέλους σε ένα είδος οργάνωσης που, ως εκ της φύσεώς της, είναι ανοιχτή⁴³.

Μια τελευταία παρατήρηση είναι απαραίτητη για την εννοιολογική διαφορά μεταξύ μιας ανοικτής οργάνωσης, όπως ενός συνεταιρισμού, σύμφωνα με μια αναμφισβήτητα αυστηρή ερμηνεία της 1^{ης} Αρχής της ICA, και μια οργάνωσης της οποίας οι μετοχές μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα, όπως είναι ο κανόνας στις εταιρείες⁴⁴.

Ανοικτή οργάνωση είναι μια οργάνωση που επιθυμεί ή είναι υποχρεωμένη από το νόμο να μοιραστεί τη χρησιμότητα που παράγει με άλλους κάνοντάς τους μέλη της. Πρόκειται για μια εκδήλωση της «αλληλεγγύης» της οργάνωσης και της «κοινωνικής λειτουργίας» της, η οποία απορρέει από το γεγονός ότι εκείνοι που είναι μέλη σε κάθε συγκεκριμένη χρονική στιγμή δεν είναι οι αποκλειστικοί δικαιούχοι της οργάνωσης. Τα υφιστάμενα μέλη μιας «ανοικτής» οργάνωσης αποδέχονται την πιθανή μείωση των υπηρεσιών προς αυτά από την είσοδο των νέων μελών με τους οποίους θα πρέπει να μοιραστούν την συνολική χρησιμότητα⁴⁵. Αυτές οι σκέψεις ίσως να μην επεκτείνονται σε έναν φορέα του οποίου οι μετοχές είναι ελεύθερα μεταβιβάσιμες, δεδομένου ότι η κυκλοφορία των μετοχών καθορίζει μόνο μια αλλαγή του ιδιοκτήτη, αλλά όχι του συνολικού αριθμού των ιδιοκτητών (και συνεπώς των δικαιούχων του φορέα). Άρα, οι εταιρείες είναι φορείς των οποίων οι μετοχές είναι συνήθως μεταβιβάσιμες, αλλά δεν είναι ανοιχτοί με την προαναφερθείσα έννοια, όπως φαίνεται επίσης από το καθεστώς της τροποποίησης

---

⁴³ Βλέπε, για παράδειγμα, άρθ. 1, παρ. 2, και άρθ. 3, παρ. 5, του Κανονισμού SCE: η δεύτερη διάταξη ορίζει ότι: "Οι διακυμάνσεις στο ποσό του κεφαλαίου δεν απαιτούν τροποποίηση του καταστατικού ή γνωστοποίηση", η οποία είναι η νομική ουσία της μεταβλητότητας του κεφαλαίου.

⁴⁴ Αν και σε συνεταιρισμούς υπάρχει η αντίθετη αρχή, ότι οι μεταβιβάσεις μεριδίων θα πρέπει να εγκριθεί από τους διαχειριστές: βλέπε, για παράδειγμα, άρθ. 2530, παρ. 1, του Ιταλικού Αστικού Κώδικα. Ωστόσο, στη συνεταιριστική νομοθεσία, η εν λόγω ρυθμιστική πτυχή θα πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με εκείνη της παραίτησης μέλους, δεδομένου ότι ένα φιλελεύθερο καθεστώς παραίτησης μέλους (η οποία, στην πραγματικότητα, μπορεί να βρεθεί σε μερικούς συνεταιριστικούς νόμους) μπορεί να αντισταθμίσει το περιοριστικό καθεστώς μεταβίβασης των μεριδίων.

⁴⁵ Φυσικά, οι τρίτοι, μετά την είσοδο, θα αποδεχθούν επίσης κινδύνους και τις απώλειες, αλλά το γεγονός ότι ζητούν εθελοντικά την εισδοχή καθιστά σαφές τι σκοπεύει να τονίσει το κείμενο.

του κεφαλαίου με την έκδοση νέων μετοχών, με τρόπο που προστατεύονται κανονικά οι σημερινοί μέτοχοι, επιτρέποντάς τους να αγοράσουν τις νέες μετοχές, διατηρώντας έτσι την υφιστάμενη ισορροπία στο εσωτερικό της εταιρείας⁴⁶.

3.3. Οι Αρχές της ICA για συνεταιριστική ταυτότητα συνοπτικά (και σε σύγκριση με τη νομική ταυτότητα των εταιρειών)

Ο παρακάτω πίνακας συνοψίζει τα αποτελέσματα της προηγούμενης ανάλυσης της συνεταιριστικής ταυτότητας στις Αρχές της ICA και τα συγκρίνει με τη συνήθη νομική ταυτότητα των εταιρειών: οι διαφορές προκύπτουν με σαφήνεια.

Πίνακας 1 - ICA Αρχές για την συνεταιριστική ταυτότητα συνοπτικά (και σε σύγκριση με τη νομική ταυτότητα των εταιρειών)

	Συνεταιριστική ταυτότητα	Ταυτότητα εταιρείας
Είδος δραστηριότητας	Επιχείρηση	Επιχείρηση
Είδος χρηστών	Μέλη	Χωρίς περιορισμούς
Κύριος στόχος	Να ενεργεί προς το συμφέρον των μελών-χρηστών, επίσης με πρόσθετο όφελος σε αναλογία με την ποσότητα / ποιότητα των συναλλαγών τους με το συνεταιρισμό	Να ενεργεί προς το συμφέρον των μετόχων της, διανέμοντας κέρδη σε αναλογία με το καταβεβλημένο κεφάλαιο
Πρόσθετοι στόχοι	Υποστήριξη νέων μελών του συνεταιρισμού (επίσης με τη σύσταση αδιανέμητων αποθεματικών), της συνεταιριστικής κίνησης και της κοινότητας	Δεν υπάρχουν πρόσθετοι στόχοι
Αρχή της διακυβέρνησης	Ένα μέλος, μία ψήφος	Μία μετοχή, μία ψήφος
Έλεγχος	Από κοινού έλεγχος από τα μέλη Εξωτερικός έλεγχος δεν επιτρέπεται	Ένας μεμονωμένος μέτοχος μπορεί να ελέγχει την εταιρεία (και εταιρείες με ένα μόνο μέτοχο είναι επίσης δυνατόν να υπάρχουν) Εξωτερικός έλεγχος δυνατός
Ανοικτή οργάνωση	Ναι	Όχι

⁴⁶ Για παράδειγμα, προκειμένου να προστατεύσει τα υπάρχοντα μέλη, το άρθρο 2441, παρ. 1, του Ιταλικού Αστικού Κώδικα, τους χορηγεί το δικαίωμα προτίμησης να αποκτήσουν τις νέες μετοχές ανάλογα με τον αριθμό των κατεχομένων μετοχών, το οποίο μπορεί να αφαιρεθεί μόνο όταν το συμφέρον της εταιρείας το απαιτεί (βλ. άρθ. 2441, παρ. 5).

4. Συνεταιριστική ταυτότητα και συνεταιριστικοί νόμοι

Αυτό το τμήμα της εργασίας θα αναφερθεί σε εκείνα που φαίνεται να είναι τα βασικά ερωτήματα όσον αφορά την συνεταιριστική ταυτότητα που εγείρονται από τη συνεταιριστική νομοθεσία αρκετών Ευρωπαϊκών χωρών, ιδιαίτερα εάν κάποιος αποφασίσει να υιοθετήσει τη συνεταιριστική ταυτότητα της ICA ως τον ιδανικό τύπο για συγκριτικούς λόγους. Αυτό το μέρος της εργασίας θα δείξει επίσης τη μεγάλη ποικιλία στον ορισμό του συνεταιρισμού που μπορεί να βρεθεί στην Ευρωπαϊκή εθνική νομοθεσία, σε συνδυασμό με την μεγάλη ποικιλία όσον αφορά την εφαρμογή της κάθε Αρχής της ICA.

4.1. Απουσία συνεταιριστικής νομοθεσίας (και συνεταιριστικής νομικής ταυτότητας)

Πρώτα απ' όλα, πρέπει κανείς να ρωτήσει κατά πόσον η απουσία ενός εθνικού συνεταιρισμού κανονισμού, και, συνεπώς, μιας συνεταιριστικής νομικής ταυτότητας, είναι συμβατή με την Σύσταση 193/2002 της ΔΟΕ, ιδιαίτερα εάν αυτή λαμβάνεται ως πηγή δημόσιου διεθνούς δικαίου.

Πράγματι, το σημείο 6 της εν λόγω Σύστασης αναφέρει: Μια ισορροπημένη κοινωνία απαιτεί την ύπαρξη ισχυρού δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, καθώς και έναν ισχυρό συνεταιριστικό, αμοιβαίο και λοιπό κοινωνικό και μη κυβερνητικό τομέα. Είναι σε αυτό το πλαίσιο που οι Κυβερνήσεις πρέπει να παρέχουν μια υποστηρικτική πολιτική και νομικό πλαίσιο σύμφωνο με τη φύση και τη λειτουργία των συνεταιρισμών και καθοδηγούμενο από τις συνεταιριστικές αξίες και αρχές. Και το σημείο 10 (1) προσθέτει: «Τα κράτη μέλη θα πρέπει να υιοθετήσουν ειδική νομοθεσία και κανονισμούς για τους συνεταιρισμούς, που καθοδηγούνται από τις συνεταιριστικές αξίες και τις αρχές που αναφέρονται στην παράγραφο 3, και να αναθεωρούν την εν λόγω νομοθεσία και τους κανονισμούς όταν απαιτείται».

Ενώ η βελτίωση της συνεταιριστικής νομοθεσίας για την προώθηση των συνεταιρισμών είναι ένα θέμα που μπορεί να απευθυνθεί σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες, υπάρχει μια χώρα στην Ευρώπη χωρίς καμία συγκεκριμένη συνεταιριστική ρύθμιση, η οποία είναι η Ιρλανδία.

Αυτή την περίοδο συζητείται στην Ιρλανδία κατά πόσον είναι απαραίτητος ή όχι ένας συγκεκριμένος συνεταιριστικός νόμος⁴⁷. Αν κάποιος θεωρεί τη Σύσταση 193/2002 της ΔΟΕ ως πηγή του δημοσίου διεθνούς δικαίου, φαίνεται προφανές ότι η συζήτηση αυτή δεν πρέπει να αξιολογήσει μόνο την πρακτική σημασία για τους συνεταιρισμούς να διαθέτουν ή να μην διαθέτουν νομική ταυτότητα – κάνοντας επίσης μια προσεκτική σύγκριση, σε όρους θετικών αποτελεσμάτων για τη

---

⁴⁷ Δείτε De Barbieri E.W., *Fostering Co-operative Growth through Law Reform in Ireland: Three Recommendations from Legislation in the United States, Norway and Brussels*, στο 42.1 *Journal of Co-operative Studies*, 2009, σελ. 37 επ., υποστηρίζοντας ότι "η Ιρλανδία έχει ανάγκη από ένα νόμο που προστατεύει την συνεταιριστική ταυτότητα και δίνει στο κοινό μια σαφή τρόπο για να προσδιορίσει έναν συνεταιρισμό από έναν άλλο τύπο εταιρικής οντότητας" (σ. 39). Carey E., *Co-operative Identity - Do You Need a Law About It?*, *ibidem*, σ. 49 επ.

συνεταιριστική κίνηση, μεταξύ των χωρών με μια προσέγγιση «περιορισμένων κανόνων», όπως η Δανία, και των χωρών με μια προσέγγιση αυξημένων κανόνων, όπως η Νορβηγία⁴⁸ - αλλά επίσης να λαμβάνουν υπόψη τη δεσμευτική ισχύ της Σύστασης 193/2002 της ΔΟΕ και των Αρχών της ICA που περιλαμβάνονται σ' αυτή (ακόμα και αφήνοντας κατά μέρος το θέμα της ομοιομορφίας στην εθνική συνεταιριστική νομική ταυτότητα ως παράγοντα της συνεταιριστικής ανάπτυξης)⁴⁹.

4.2. Αδύναμοι νόμοι συνεταιριστικής ταυτότητας (και το μοντέλο διπλής τροχιάς του συνεταιριστικού κανονισμού)

Μερικοί συνεταιριστικοί νόμοι ρυθμίζουν τους συνεταιρισμούς με έναν τρόπο που η συνεταιριστική ταυτότητα είναι σχεδόν ανύπαρκτη ή, τουλάχιστον, δεν είναι συμβατή με την ταυτότητα των Αρχών της ICA. Είναι δύσκολο, σε αυτές τις περιπτώσεις, να καθορίσετε μια ξεχωριστή ταυτότητα για τους συνεταιρισμούς σε σχέση με τις εταιρείες⁵⁰.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό είναι το αποτέλεσμα μιας συνεταιριστικής ρύθμισης που βασίζεται αποκλειστικά και μόνο σε προκαθορισμένους κανόνες, δηλαδή, σε κανόνες που δεν είναι υποχρεωτικοί και ότι υπόκεινται σε δυνατότητα μη-εφαρμογής, έτσι ώστε να εφαρμόζονται μόνο εάν το καταστατικό δεν ορίζει διαφορετικά.

Για παράδειγμα, στον Κανονισμό για τους συνεταιρισμούς του Λουξεμβούργου, δεν υπάρχουν κανόνες σχετικά με τη δραστηριότητα του συνεταιρισμού με τα μέλη του, τη διανομή πλεονάσματος ανάλογα με τις συναλλαγές των μελών με τον συνεταιρισμό και τη δημιουργία αδιανέμητων αποθεματικών. Επιπλέον, ο κανόνας ένα μέλος μία ψήφος ισχύει μόνο σε περίπτωση απουσίας ρύθμισης από το συνεταιριστικό καταστατικό (άρθ. 117, παρ. 1, 4^ο, του Νόμου 10/8/1915 για τις εμπορικές επιχειρήσεις)⁵¹. Σε αυτή τη χώρα η κατάσταση είναι ακόμη χειρότερη αν αναλογιστεί κανείς τον αριθμό των «συνεταιρισμών που οργανώνονται ως *ανώνυμες*

⁴⁸ Βλ. με αυτή την έννοια Carey, *Co-operative Identity - Do You Need a Law About It?*, σ. 50.

⁴⁹ Η ιρλανδική διαβούλευση θα επωφεληθεί από τη συζήτηση που πραγματοποιήθηκε στη Νορβηγία, πριν και ενόψει της κωδικοποίησης της συνεταιριστικής νομοθεσίας: βλ. Fj0rtoft & Gjems-Onstad, *Cooperative Law in Norway - Time for Codification?*.

⁵⁰ Δεδομένου ότι αναφέρεται σε νόμο με τη στενή έννοια (ως ένα σύνολο δεσμευτικών κανόνων που εγκρίθηκε επισήμως από τις αρχές, ικανού να τους επιβάλει καταναγκαστικά), το συμπέρασμα αυτό εξακολουθεί να ισχύει και στην περίπτωση που κάποιος θεωρεί το ενδεχόμενο το συνεταιριστικό καταστατικό να ενσωματώσει όλα τα στοιχεία της συνεταιριστικής ταυτότητας της ICA, γεγονός το οποίο σίγουρα μπορεί να συμβεί και θα μπορούσε ακόμη και να είναι ο κανόνας σε ορισμένες χώρες όπου η συνεταιριστική ρύθμιση απουσιάζει ή είναι αδύναμη. Πρέπει να σημειωθεί ότι, σε αυτές τις χώρες, η εθελοντική τήρηση από τους συνεταιρισμούς των συνεταιριστικών αρχών και αξιών είναι ένα από τα επιχειρήματα που οι αντιτιθέμενοι στην κωδικοποίηση της συνεταιριστικής νομοθεσίας χρησιμοποιούν για να αρνηθούν την ανάγκη για αυτήν την κωδικοποίηση.

⁵¹ Βλέπε Hiez D., *Λουξεμβούργο, σε μελέτη για την εφαρμογή του Κανονισμού 1435/2003 περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας (SCE), μέρος II, Εθνικές εκθέσεις, Οκτώβριος 2010. Hiez D., Les coopératives luxembourgeoises: l'exemple d'un système libéral, στο Hiez (ed.), Droit comparé des coopératives européennes, p. 145 ff.*

εταιρίες [μετοχικές επιχειρήσεις]» (άρθ. 137-1 επ., του Νόμου 10.08.1915, όπως τροποποιήθηκε από το Νόμο 10/6/1999), ο οποίος έχει σωστά αναφερθεί ως μια «καρικατούρα» του συνεταιρισμού⁵².

Ο Ολλανδικός (Αστικός Κώδικας, βιβλίο II) και ο Σουηδικός (EFL SFS 1987: 667) συνεταιριστικός νόμος αποτελούν παρόμοια παραδείγματα. Δεν παρέχουν μια ολοκληρωμένη συνεταιριστική ταυτότητα, και ακόμα και εκείνες οι πτυχές που καλύπτονται (συμπεριλαμβανομένης της δημοκρατίας), στην πραγματικότητα, ρυθμίζονται μόνο από προκαθορισμένους κανόνες, παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα στο καταστατικό του συνεταιρισμού για διαφορετική ρύθμιση.

Μια ελαφρώς διαφορετική κατάσταση επικρατεί σε εκείνες τις χώρες που υιοθετούν ένα είδος μοντέλου διπλής τροχιάς στη ρύθμιση των συνεταιρισμών, καθόσον αναγνωρίζουν δύο (υπο) τύπους ή (υπο) κατηγορίες συνεταιρισμών, μία από τις οποίες χαρακτηρίζεται από μια πολύ αδύναμη συνεταιριστική ταυτότητα, ενώ στην άλλη εμφανίζονται ορισμένα χαρακτηριστικά της συνεταιριστικής ταυτότητας – γεγονός το οποίο, ωστόσο, δεν σημαίνει καθαυτό ότι τα χαρακτηριστικά αυτά αντιστοιχούν σε εκείνα που χαρακτηρίζουν τη συνεταιριστική ταυτότητα της ICA - και τα οποία είναι απαραίτητα για την επιλεξιμότητα των συνεταιρισμών για μια ειδική φορολογική μεταχείριση.

Εξέχοντα παραδείγματα της κατηγορίας αυτής αποτελούν οι συνεταιριστικοί νόμοι του Βελγίου, της Δανίας και της Ιταλίας.

Στο Βέλγιο, η ρύθμιση των συνεταιρισμών βρίσκεται στο βιβλίο VII του Εταιρικού Κώδικα του 1999. Ο Βελγικός συνεταιρισμός όπως ρυθμίζεται από τον Εταιρικό Κώδικα είναι ουσιαστικά μια εταιρεία με μεταβλητό κεφάλαιο και αριθμό μελών (άρθ. 350, του Βελγικού Εταιρικού Κώδικα). Δεν υπάρχει καμία διάταξη σχετικά με δραστηριότητες με τα μέλη. Το συνεταιριστικό πλεόνασμα μπορεί να διανεμηθεί στα μέλη του χωρίς περιορισμούς. Επιστροφές στα μέλη ως τρόπος διανομής του πλεονάσματος δεν αναφέρονται. Ο κανόνας «ένα μέλος, μία ψήφος» μπορεί να παραμερίζεται από το συνεταιριστικό καταστατικό (άρθ. 382, παρ. 1, Βελγικού Εταιρικού Κώδικα).

Σε αντίθεση, η βελγική νομοθεσία (νόμος 20/7/1955 και Βασιλικό Διάταγμα 08/01/1962) χορηγεί ειδική φορολογική μεταχείριση σε εκείνους τους συνεταιρισμούς που καταβάλλουν μόνο περιορισμένο τόκο, ή καθόλου, στο κεφάλαιο που έχουν καταβάλει τα μέλη (άρθ. 1, παρ. 2, 6°, Βασιλικό Διάταγμα 01/08/1962), ορίζει τη διανομή πλεονάσματος στα μέλη κατ' αναλογία προς τις δραστηριότητές τους με τον συνεταιρισμό (άρθ. 1, παρ. 2, 5°, βασιλικό διάταγμα 08/01/1962), και προβλέπει τη χορήγηση αριθμού ψήφων που δεν υπερβαίνει ένα ορισμένο ποσοστό του συνόλου των ψήφων σε ένα μόνο μέλος (άρθ. 1, παρ. 2, 3° Βασιλικό Διάταγμα 08/01/1962)⁵³.

⁵² Βλ. Hiez, *Les coopératives Luxembourgeoises: l'Exemple d'un système libéral*, σ. 154 επ..

⁵³ Δείτε D' Hulstere D., Belgium, in *Study on the Implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), part II. National reports*,

Στη Δανία, ο ισχύων νόμος περί συνεταιρισμών είναι η Κωδικοποιημένη Πράξη για ορισμένες εμπορικές επιχειρήσεις, Αριθ. 651 της 15/6/2006. Ο νόμος αυτός διατυπώνει έναν ορισμό του συνεταιρισμού που είναι αυστηρότερος από εκείνον του Βελγικού Εταιρικού Κώδικα.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του νόμου της Δανίας 651/2006, «ως συνεταιρισμός (*co-operative society*) νοείται μια επιχείρηση [...], της οποίας αντικείμενο είναι να συμβάλλει στην πρόωθηση των κοινών συμφερόντων των μελών μέσω της συμμετοχής τους στις επιχειρηματικές δραστηριότητες ως αγοραστές, προμηθευτές ή με οποιοδήποτε άλλο παρόμοιο τρόπο, και της οποίας τα κέρδη, εκτός από τον συνήθη τόκο επί του καταβεβλημένου κεφαλαίου, θα πρέπει είτε να διανεμηθούν μεταξύ των μελών ανάλογα με το μερίδιό τους επί του κύκλου εργασιών ή να παραμείνουν αδιάθετα στην επιχείρηση». Ο ορισμός αυτός περιέχει προφανώς κάποια βασικά στοιχεία της συνεταιριστικής ταυτότητας. Τονίζει την ιδιαίτερη φύση των συνεταιρισμένων μελών / κυριότητα (μέλη ως χρήστες), τον περιορισμό της διανομής κερδών («συνήθη τόκο») και την υποχρέωση να διανείμει το πλεόνασμα σε αναλογία με τις συναλλαγές των μελών με τον συνεταιρισμό (δηλαδή, επιστροφές στους συναλλασσόμενους).

Ωστόσο, δεν υπάρχουν διατάξεις για μη διανεμόμενα αποθεματικά, εξωτερικές χρήσεις του πλεονάσματος (υπέρ της συνεταιριστικής κίνησης ή της κοινότητας), τη δημοκρατία, ή τον ανοιχτό χαρακτήρα του συνεταιρισμού.

Ο νόμος 1001/2009 της Δανίας αναγνωρίζει ως «υποκείμενους στη φορολογία συνεταιρισμούς», και συνεπώς επιλέξιμους για ειδική φορολογική μεταχείριση, τους συνεταιρισμούς που προωθούν το ενδιαφέρον τουλάχιστον 10 μελών, έχουν κύκλο εργασιών με μη-μέλη που δεν υπερβαίνει το 25% του συνολικού κύκλου εργασιών, διανέμουν πλεόνασμα στα μέλη, εκτός από έναν συνήθη τόκο επί του κεφαλαίου (ίσο με το προεξοφλητικό επιτόκιο της Εθνικής Τράπεζας της Δανίας), κατ' αναλογία προς τον κύκλο εργασιών τους με τον συνεταιρισμό ή το επανεπενδύουν⁵⁴. Στην πραγματικότητα, στο παράδειγμα της Δανίας, ο φορολογικός νόμος δεν προβλέπει πρόσθετες απαιτήσεις, αλλά καθορίζει μόνο, για φορολογικούς σκοπούς, τις γενικές απαιτήσεις.

Μετά τη μεταρρύθμιση του 2003, η Ιταλική συνεταιριστική νομοθεσία (Αστικός Κώδικας, βιβλίο V, άρθρο 2511 επ.) παρουσιάζει μια ιδιόμορφη διάκριση μεταξύ «κυρίως αμοιβαίων συνεταιρισμών» και άλλων ή «όχι κυρίως αμοιβαίων συνεταιρισμών».

October 2010, Coipel M., *Les avatars de la coopérative en droit belge*, στο Hiez (ed.), *Droit comparé des coopératives européennes*, σ. 125 επ., για τη Βελγική συνεταιριστική νομοθεσία βλ. επίσης Coates A. & Van Opstal W., *The Joys and Burdens of Multiple Legal Frameworks for Social Entrepreneurship - Lessons from the Belgian Case*, paper presented at the 2nd EMES International Conference on Social Enterprise, Trento (1-4 July 2009), in www.emes.net.

⁵⁴ Βλ. Jakobsen G, Δανία, στη *Study on the Implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), part II. National reports*, October 2010.

Ενώ στη ρύθμιση της πρώτης κατηγορίας των συνεταιρισμών έχουν ληφθεί υπόψη όλες οι πτυχές της συνεταιριστικής ταυτότητας (πράγμα που, ωστόσο, δεν σημαίνει, ότι η ρύθμιση αυτή καθαυτή πρέπει να θεωρείται ότι ανταποκρίνεται στις Αρχές της ICA)⁵⁵, η δεύτερη κατηγορία χαρακτηρίζεται από την απουσία περιορισμών σχετικά με τη δραστηριότητα με μη μέλη, σχετικά με τη διανομή στα μέλη μερισμάτων επί του καταβεβλημένου κεφαλαίου, των αποθεματικών και των υπολειμματικών στοιχείων του ενεργητικού σε περίπτωση διάλυσης.

Σύμφωνα με ό,τι σε αυτή την εργασία έχει ονομασθεί μοντέλο «διπλής τροχιάς», μόνο στους «κατά κύριο λόγο αμοιβαίους συνεταιρισμούς» παρέχεται ειδική φορολογική μεταχείριση, πράγμα που σημαίνει ότι και στην Ιταλία η φορολογική νομοθεσία είναι ζωτικής σημασίας για την συνεταιριστική ταυτότητα⁵⁶.

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν ότι, στην Ευρώπη, το όνομα του «συνεταιρισμού» μπορεί να χρησιμοποιηθεί από οργανώσεις, των οποίων η φύση είναι διαφορετική από εκείνη του συνεταιρισμού που ορίζεται από τις Αρχές της ICA και της Σύστασης 193/2002 της ΔΟΕ. Το πρόβλημα είναι ότι ο νόμος το επιτρέπει. Τα κύρια ερωτήματα είναι κατά πόσον η Σύσταση 193/2002 της ΔΟΕ είναι πραγματικά δεσμευτική, πώς θα πρέπει να επιβληθεί, και κατά πόσον αυτή η νομική κατάσταση βλάπτει τη συνεταιριστική κίνηση.

Κατ' αντιδιαστολή, σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι συνεταιριστικοί νόμοι προβάλλουν μια συνεταιριστική ταυτότητα πλησιέστερα προς εκείνη των Αρχών της ICA. Από την άποψη αυτή, στην Ευρώπη υπάρχουν τόσο «παραδοσιακοί» συνεταιριστικοί νόμοι, που τηρούν αυστηρά τις Αρχές της ICA (βλέπε, μεταξύ άλλων, τους συνεταιριστικούς νόμους της Βουλγαρίας, της Κύπρου, της Πολωνίας), και πιο καινοτόμοι συνεταιριστικοί νόμοι, που προσπαθούν να συνδυάσουν τον σεβασμό στις Αρχές της ICA με την ανάγκη προσαρμογής των ρυθμίσεων προς συγκεκριμένες (κυρίως οικονομικές) ανάγκες του συνεταιρισμού [βλέπε, μεταξύ άλλων, και καθεμιά σε διαφορετικό βαθμό, τη Φινλανδική, τη Γαλλική, την Ιταλική (με περιορισμένη αναφορά στους κυρίως αμοιβαίους συνεταιρισμούς), τη Νορβηγική, την Σλοβενική συνεταιριστική νομοθεσία].

Ωστόσο, όπως θα επισημάνει η ανάλυση που ακολουθεί, ο τρόπος με τον οποίο οι Αρχές της ICA εφαρμόζονται αυστηρά, και στο βαθμό στον οποίο γίνονται σεβαστές, ποικίλλουν μεταξύ των χωρών, δημιουργώντας έτσι ένα πλήθος νομικών ταυτοτήτων συνεταιρισμού.

---

⁵⁵ Για να θεωρείται ένας ιταλικός συνεταιρισμός "κυρίως αμοιβαία οντότητα" πρέπει να ανταποκρίνεται σε αρκετές απαιτήσεις: περιορισμένη δραστηριότητα με μη μέλη, περιορισμένη διανομή μερισμάτων σε καταβεβλημένο κεφάλαιο, διανομή του πλεονάσματος σύμφωνα με την ποσότητα ή την ποιότητα των εργασιών του μέλους με τον συνεταιρισμό, υποχρεωτικά και μη διανεμητέα αποθεματικά κεφάλαια, αφίλοκερδής διανομή των περιουσιακών στοιχείων σε περίπτωση διάλυσης, κ.λπ.

⁵⁶ Μια εξήγηση της ιταλικής κατάστασης μπορεί να βρεθεί στο Fici A., *Italian Co-operative Law Reform and Co-operative Principles*, Euricse Working Papers, No 2/2010, in www.ssrn.com. _.

4.3. Η συνεταιριστική επιχείρηση: δραστηριότητες με μέλη και δραστηριότητες με μη μέλη

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, σύμφωνα με τις Αρχές της ICA, συνεταιρισμός είναι μια οργάνωση που επιδιώκει να ενεργεί με τα μέλη της ως χρήστες (των υπηρεσιών και των αγαθών που παρέχονται από τον συνεταιρισμό), ως προμηθευτές (των υπηρεσιών και των αγαθών που χρησιμοποιούνται από τον συνεταιρισμό για την οικονομική δραστηριότητά του) ή ως εργαζόμενοι (συνεταιρισμοί εργαζομένων). Αυτό καθιστά τους συνεταιρισμούς διαφορετικούς από τις εταιρείες, δεδομένου ότι στις εταιρείες χρήστες (ή προμηθευτές και εργαζόμενοι) δεν συμπίπτουν αναγκαστικά με τους μετόχους (ούτε, αν αυτό συμβαίνει, οι εταιρείες θα στρέφονταν στη μεγιστοποίηση του συμφέροντός τους ως χρήστες, αλλά μόνο ως μέτοχοι). Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με τις εταιρείες, οι συνεταιρισμοί δεν αποτελούν το μέσον για να αμείβεται το συσσωρευμένο κεφάλαιο, αλλά για να ικανοποιούν άλλες ειδικές ανάγκες.

Το κατά πόσον η νομοθεσία απευθύνεται και προστατεύει αυτό το συνεταιριστικό προφίλ, πρέπει να διερευνηθεί. Για παράδειγμα, με την άρνηση ή, τουλάχιστον, τον περιορισμό της δυνατότητας ενός συνεταιρισμού να συναλλάσσεται με μη μέλη (δηλαδή, να παρέχει σε αυτά, να προμηθεύεται από αυτά και να απασχολεί μη μέλη).

Στο χειρισμό αυτού του σημείου, θα πρέπει κανείς να εξετάσει επίσης την περίπτωση ο συνεταιρισμός να αντιμετωπίσει μια στιγμιαία ανάγκη να διευρυνθεί η περιοχή των αγοραστών του, των πωλητών του και των εργαζομένων του, οπότε το πραγματικό πρόβλημα ανακύπτει από μια μόνιμη δραστηριότητα που διεξάγεται με μη μέλη⁵⁷.

Η ανάλυση των ευρωπαϊκών εθνικών συνεταιριστικών νομοθεσιών καταλήγει ως εξής.

Σε ορισμένους συνεταιριστικούς νόμους, ο ορισμός του συνεταιρισμού περιλαμβάνει ρητά τη σχέση μεταξύ του συνεταιρισμού και των μελών του, ενώ η πτυχή της δραστηριότητας με τα μη-μέλη δεν εξετάζεται, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως εάν ο συνεταιρισμός δεν μπορεί να συναλλάσσεται με μη μέλη.

Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν συνεταιριστικοί νόμων που απαγορεύουν κατ' αρχήν τις συναλλαγές με μη μέλη.

Το παράδειγμα της Γαλλικής νομοθεσίας είναι πολύ ενδιαφέρον από αυτή την άποψη. Το άρθρο 3 του Νόμου 47/1775 ορίζει: «Οι συνεταιρισμοί δεν πρέπει να επιτρέπουν μη- μέλη να ωφελούνται από τις υπηρεσίες τους, εκτός εάν ειδικοί νόμοι που τους διέπουν τους επιτρέπουν να το πράττουν. Αν οι συνεταιρισμοί κάνουν χρήση αυτής της δυνατότητας, οφείλουν να δέχονται ως μέλη τα πρόσωπα στα οποία επιτρέπουν να ωφελούνται από τη δραστηριότητά τους ή των οποίων χρησιμοποιούν την εργασία, και τα οποία πληρούν τις προϋποθέσεις που

---

⁵⁷ Όπως έχει ήδη επισημανθεί στο κείμενο, οι Αρχές της ICA σιωπούν στο σημείο του παραδεκτού ή όχι της συνεταιριστικής δραστηριότητας με μη μέλη.

προβλέπονται από το καταστατικό τους». Ο κανόνας αυτός δείχνει καθαρά την υπάρχουσα σχέση μεταξύ της αρχής της «διπλής ιδιότητας» και της αρχής της «ανοιχτής πόρτας» στη ρύθμιση των συνεταιρισμών, η οποία έχει ήδη επισημανθεί σε αυτή την εργασία⁵⁸.

Σε άλλους συνεταιριστικούς νόμους ο ορισμός του συνεταιρισμού περιλαμβάνει ρητά τη σχέση μεταξύ του συνεταιρισμού και των μελών του, αλλά ταυτόχρονα ο νόμος επιτρέπει, χωρίς ρητούς ή συγκεκριμένους περιορισμούς τη δραστηριότητα με μη μέλη, με την προϋπόθεση ότι το συνεταιριστικό καταστατικό, το ορίζει⁵⁹. Αυτό είναι το μοντέλο που υιοθετήθηκε επίσης από τον Κανονισμό SCE⁶⁰.

Από άλλους συνεταιριστικούς νόμους, οι συνεταιριστικές συναλλαγές με μη μέλη ρυθμίζονται ρητά από την επιβολή διαφορετικών περιοριστικών μέτρων (μερικές φορές μόνο για τους σκοπούς της φορολογικής νομοθεσίας, όπως τονίστηκε προηγουμένως). Αυτό σημαίνει, ωστόσο, ότι κάτω από αυτό το όριο, ή εφόσον υπάρχουν οι προϋποθέσεις που καθορίζονται από το νόμο, η δραστηριότητα με μη μέλη επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση.

Πιο συγκεκριμένα:

- μερικοί συνεταιριστικοί νόμοι θεσπίζουν ένα συγκεκριμένο όριο για τη δραστηριότητα με μη-μέλη σε σχέση με τη δραστηριότητα με τα μέλη. Το όριο αυτό μπορεί να αλλάξει: για παράδειγμα, αντιπροσωπεύεται από ένα κύκλο εργασιών 25% του συνολικού κύκλου εργασιών στη νομοθεσία της Δανίας (για λόγους φορολογικής νομοθεσίας, από τα έσοδα ή τα έξοδα από τη δράση με μη-μέλη να μην είναι υψηλότερα, από τα έσοδα ή τα έξοδα από τη δραστηριότητα με τα μέλη, στην Ιταλική νομοθεσία (και πάλι μόνο για σκοπούς φορολογικής νομοθεσίας, από το 50% του συνόλου των συναλλαγών με τα μέλη, όπως στην

---

⁵⁸ Με την έννοια ότι, σε ένα συνεταιρισμό που συναλλάσσεται με μη μέλη, η άρνηση να τα κάνει δεκτά ως μέλη δεν θα ήταν νόμιμη (φυσικά, αν οι χρήστες που δεν είναι μέλη το ζητήσουν), δηλαδή, ένας συνεταιρισμός μπορεί μόνιμα να συναλλάσσεται με μη μέλη μόνο εφόσον η εγγραφή μελών είναι πραγματικά και αποτελεσματικά ελεύθερη.

⁵⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, κεφ. 1, ενότ. 2 του φινλανδικού νόμου 1488/2001: "Ο σκοπός ενός συνεταιρισμού είναι η προώθηση των οικονομικών και επιχειρηματικών συμφερόντων των μελών του μέσω της άσκησης οικονομικής δραστηριότητας όπου τα μέλη κάνουν χρήση των υπηρεσιών που παρέχονται από τον συνεταιρισμό ή υπηρεσιών που ο συνεταιρισμός φροντίζει μέσω θυγατρικής ή άλλως. Όμως, μπορεί να ορίζεται από τους κανόνες του συνεταιρισμού ότι ο κύριος σκοπός του είναι η κοινή επίτευξη ενός ιδεολογικού στόχου". Και το κεφ. 2 ενότ. 6, παρ. 1 (2), δηλώνει ότι: "Διατάξεις για τα ακόλουθα μπορούν να περιληφθούν στους κανόνες του συνεταιρισμού: [...] (2) ότι οι υπηρεσίες του συνεταιρισμού προσφέρονται, επίσης, σε μη μέλη".

⁶⁰ Σύμφωνα με το άρθρ. 1, παρ. 3, του Κανονισμού SCE, "Ένας SCE έχει ως κύριο σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών των μελών του ή / και την ανάπτυξη των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων τους, ιδίως μέσω της σύναψης συμφωνιών με αυτά για την προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών ή την εκτέλεση έργου του είδους που διεξάγει η SCE ή το αναθέτει". Αλλά το άρθρ. 1, παρ. 4, ορίζει: "Ένας SCE δεν θα πρέπει να επεκτείνει τα οφέλη από τις δραστηριότητές του σε μη μέλη ή να τους επιτρέψει να συμμετέχουν στις δραστηριότητές του, εκτός αν το καταστατικό της ορίζει διαφορετικά".

Ισπανική εθνική νομοθεσία, αναφορικά με τους γεωργικούς συνεταιρισμούς (άρθρο 93, παρ 4, του Νόμου 27/1999..).

- άλλοι συνεταιριστικοί νόμοι χρησιμοποιούν γενικές διατυπώσεις, υπαινισσόμενοι ωστόσο, ότι η δραστηριότητα με τα μέλη τους θα πρέπει να είναι η επικρατούσα: για παράδειγμα, η Ολλανδική νομοθεσία επιτρέπει στο συνεταιριστικό καταστατικό να προβλέπει τη σύναψη συμφωνιών με μη-μέλη παρόμοιων με αυτές που έχουν συναφθεί με τα μέλη (άρθ. 53, παρ. 3, Ολλανδικός Αστικός Κώδικας), αλλά αυτή η εξουσία δεν μπορεί να ασκηθεί σε τέτοιο βαθμό που οι συμφωνίες με τα μέλη του να είναι μόνο δευτερεύουσας σημασίας (άρθ. 53, παρ. 4, Ολλανδικού Αστικού Κώδικα)⁶¹.
- Με παρόμοιο τρόπο, η Νορβηγική νομοθεσία ορίζει τον συνεταιρισμό ως «μια ομάδα της οποίας κύριος στόχος είναι η προώθηση του οικονομικού συμφέροντος των μελών της από τα μέλη που συμμετέχουν στους συνεταιρισμούς ως αγοραστές, προμηθευτές ή με κάποιο παρόμοιο τρόπο», επιτρέποντας έτσι συναλλαγές με μη μέλη, εφόσον δεν υπερισχύουν εκείνων με τα μέλη⁶².
- Ακόμη, άλλες συνεταιριστικές νομοθεσίες επιτρέπουν στον συνεταιρισμό να ζητήσει υπουργική εξουσιοδότηση (βλ. άρθ. 4 του Ισπανικού Εθνικού Νόμου 27/1999, στην περίπτωση ενός συνεταιρισμού που αντιμετωπίζει μια μείωση της δραστηριότητας με τα μέλη που ενδέχεται να υπονομεύσει την οικονομική βιωσιμότητα του).

4.4. Η ιδιότητα του μέλους: μέλη-χρήστες και μη χρήστες (επενδυτές)

Σύμφωνα με τις Αρχές της ICA, ο συνεταιρισμός έχει σκοπό τη διεξαγωγή συναλλαγών με τα μέλη του, τα οποίοι έτσι είναι μέλη-χρήστες. Κατά συνέπεια, ο συνεταιρισμός δεν αποσκοπεί (σε αντίθεση με τις εταιρείες) να αμείψει το παρεχόμενο από τα μέλη κεφάλαιο. Πιο συγκεκριμένα, η αμοιβή του κεφαλαίου των μελών επιτρέπεται μόνο σε περιορισμένο βαθμό.

Δεδομένου αυτού, τίθεται το ερώτημα αν ένας συνεταιρισμός μπορεί να δεχθεί μέλη που ενδιαφέρονται μόνο για την απόδοση του κεφαλαίου, αλλά όχι για συναλλαγές με τον συνεταιρισμό ή για εργασία μαζί του. Για να τεθεί το θέμα διαφορετικά, το ερώτημα είναι αν ένας συνεταιρισμός μπορεί να λάβει κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου και από «μη χρήστες» και, συνεπώς, μέλη επενδυτές.

⁶¹ Βλέπε επίσης άρθ. 2, παρ. 2, του συνεταιριστικού νόμου της Σλοβενίας του 1992.

⁶² Ενότ. 1, παρ. 2, του συνεταιριστικού νόμου της Νορβηγίας της 29ης Ιουνίου 2007. Βλέπε επίσης τον Αυστριακό συνεταιριστικό νόμο [ενότ. 1 και ενότ. 5, παρ. 1 (1), Συνεταιριστικός νόμος του 1873] και τη γερμανική συνεταιριστική νομοθεσία [άρθ. 5, παρ. 1 (5), Συνεταιριστικός νόμος του 1889]. Αν η προαναφερόμενη διάταξη του Νορβηγικού νόμου μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια αυτή, ίσως θα ήταν δυνατό να ερμηνευθεί επίσης ο Κανονισμός για τους SCE με τον ίδιο τρόπο, υπογραμμίζοντας την αναφορά σε "κύριο αντικείμενο» στο άρθ. 1, παρ. 3.

Προφανώς, αυτό είναι ένα ενδιαφέρον σημείο από την άποψη της συνεταιριστικής ταυτότητας, δεδομένου ότι η αμοιβή του κεφαλαίου του μέλους είναι ο σκοπός των εταιρειών και το κίνητρο των μετόχων τους. Από την άλλη πλευρά, οι συνεταιρισμοί, όπως οι εταιρείες, μπορεί να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της έλλειψης χρηματοδότησης, για την αντιμετώπιση της οποίας η αποδοχή μελών-επενδυτών θα μπορούσε να είναι μια λύση. Πώς θα πρέπει η συνεταιριστική νομοθεσία να ρυθμίσει το θέμα αυτό; Θα πρέπει η σιωπή των Αρχών της ICA να ερμηνευθεί ως απαγόρευση των καθαυτών μελών επενδυτών στον συνεταιρισμό; Και εν πάση περιπτώσει, θα πρέπει ο περιορισμός της διανομής να ισχύσει στα μέλη επενδυτές;⁶³.

Στην αντιμετώπιση αυτών των θεμάτων, οι Ευρωπαϊκές εθνικές συνεταιριστικές νομοθεσίες ενεργούν με διαφορετικό τρόπο:

- η πλειοψηφία των συνεταιριστικών νόμων δεν ασχολούνται με το θέμα των μελών επενδυτών, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως άρνηση αποδοχής τους⁶⁴
- άλλοι συνεταιριστικοί νόμοι απλώς παρέχουν τη δυνατότητα στο καταστατικό του συνεταιρισμού για την αποδοχή ή όχι μελών επενδυτών⁶⁵
- ακόμη άλλοι συνεταιριστικοί νόμοι – ακολουθώντας τις κατευθύνσεις του Κανονισμού SCE, ο οποίος είχε σαφή επίδραση σε αυτό το θέμα – αφενός επιτρέπουν τη συμμετοχή μελών επενδυτών σε συνεταιρισμούς (συνήθως υπό την προϋπόθεση ότι το καταστατικό του συνεταιρισμού το προβλέπει), αλλά αφετέρου περιλαμβάνει υποχρεωτικούς κανόνες που εμποδίζουν τον έλεγχο του συνεταιρισμού από την κατηγορία των μελών επενδυτών⁶⁶.

4.5. Κατανομή πλεονάσματος

---

⁶³ Κάποιος μπορεί επίσης να προσθέσει σε αυτά τα ερωτήματα τα εξής: μπορεί ένα μέλος-χρήστης επίσης να είναι ένα μέλος-επενδυτής; Και αν ναι, πώς θα πρέπει αυτός / αυτή να αντιμετωπίζονται σε σύγκριση με τα άλλα μέλη-επενδυτές; Παρόμοια ή διαφορετικά; Από την άποψη αυτή, βλέπε για παράδειγμα το άρθρ. 2514, του Ιταλικού αστικού κώδικα, το οποίο περιορίζει την αποζημίωση των χρηματοπιστωτικών μέσων μόνο όταν εισφέρονται από το μέλη-χρήστες (*soci cooperatori*).

⁶⁴ Παραδείγματα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τους συνεταιριστικούς νόμους Βουλγαρίας, Κύπρου, Δανίας, Μάλτας, Νορβηγίας.

⁶⁵ Παραδείγματα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τους συνεταιριστικούς νόμους Αυστρίας, Φινλανδίας, Γερμανίας.

⁶⁶ Ο Κανονισμός SCE, για παράδειγμα, αναφέρει ότι τα μέλη επενδυτές μπορεί να μην έχουν συνολικά δικαιώματα ψήφου ανερχόμενα σε περισσότερο από το 25% του συνόλου των δικαιωμάτων ψήφου (βλέπε άρθρο. 59, παρ. 3 Καν. 1435/2003). Ένα άλλο παράδειγμα παρέχεται από το άρθρο 2526, παρ. 2, του Ιταλικού αστικού κώδικα, όπου αναφέρεται ότι οι κάτοχοι των χρηματοοικονομικών μέσων (και τα μέλη των επενδυτών μεταξύ τους) δεν μπορούν να έχουν περισσότερο από το 1/3 του συνόλου των ψήφων σε κάθε συνέλευση των μελών. Δείτε επίσης επί αυτού του θέματος τους νόμους Γαλλίας, Ουγγαρίας και Ηνωμένου Βασιλείου.

Όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, σύμφωνα με τις Αρχές της ICA, η ιδιαίτερη ταυτότητα των συνεταιρισμών βασίζεται επίσης σε συγκεκριμένα κριτήρια διανομής του πλεονάσματος μεταξύ των μελών που είναι συνεπή με τη φύση τους ως οργανώσεων που στοχεύουν στην λειτουργία με τα μέλη τους ως χρήστες των παρεχομένων υπηρεσιών, ικανοποιώντας έτσι ανάγκες διαφορετικές από την επένδυση του κεφαλαίου. Επιπλέον, κάνοντας αναφορά στις μορφές κατανομής του πλεονάσματος, εκτός από τη διανομή στα μέλη - δηλαδή, στα αδιανέμητα αποθεματικά, στην ενίσχυση της συνεταιριστικής κίνησης, και της βιώσιμης ανάπτυξης της κοινότητας - οι Αρχές της ICA διαμορφώνουν ένα είδος οργάνωσης της οποίας η «κοινωνική λειτουργία» αναδύεται με σαφήνεια. Ως εκ τούτου, τίθεται το ερώτημα αν, πώς και σε ποιο βαθμό η συνεταιριστική νομοθεσία εμπεριέχει αυτό το βασικό στοιχείο της συνεταιριστικής ταυτότητας. Αυτό το στοιχείο περιλαμβάνει αρκετές πτυχές, οι οποίες μπορούν να τύχουν ειδικής μεταχείρισης και να συνδυαστούν από το νόμο με διαφορετικούς τρόπους. Ως εκ τούτου, η ανάλυση αυτού του συγκεκριμένου σημείου θα περιοριστεί εδώ στο να δείξει πού η συνεταιριστική νομοθεσία κατά κύριο λόγο συγκρούεται με τις Αρχές της ICA στη ρύθμιση αυτού του συνεταιριστικού προφίλ.

Ένας αριθμός Ευρωπαϊκών εθνικών συνεταιριστικών νόμων δεν αναγνωρίζουν σαφώς την έννοια των «επιστροφών στους συναλλασσόμενους» και συνεπώς δεν τις διακρίνουν από τα «μερίσματα» (ως απόδοση του κεφαλαίου)⁶⁷. Αυτό προφανώς έχει ως αποτέλεσμα το γεγονός ότι η συνεταιριστική νομοθεσία δεν μπορεί να υποχρεώσει έναν συνεταιρισμό να διανείμει επιστροφές στους συναλλασσόμενους αντί των μερισμάτων⁶⁸ ή να περιορίσει τη διανομή μερίσματος, προωθώντας έτσι έμμεσα την διανομή επιστροφών στους συναλλασσόμενους. Έτσι, σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, το θέμα της διανομής πλεονάσματος, αν και ζωτικής σημασίας για την συνεταιριστική ταυτότητα, δεν καλύπτεται από υποχρεωτικούς κανόνες, αλλά έχει εξ ολοκλήρου ανατεθεί στο συνεταιριστικό καταστατικό⁶⁹.

Σύγχυση σε αυτό το σημείο και συνακόλουθη έλλειψη επαρκών διατάξεων προκύπτουν επίσης στον κανονισμό SCE.

Πρώτον, ο Κανονισμός SCE αποκαλεί «μερίσματα» ό,τι στην πραγματικότητα είναι «επιστροφές στους συναλλασσόμενους»: πράγματι, το άρθρο 66, του Κανονισμού SCE, σαφώς αναφέρεται στην έννοια των επιστροφών στους συναλλασσόμενους

---

⁶⁷ Για περισσότερες λεπτομέρειες δείτε το *Study on the Implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), part I*.

⁶⁸ Ή τουλάχιστον να διανέμεται ένα υψηλότερο ποσό των επιστροφών στους συναλλασσόμενους από τα μερίσματα.

⁶⁹ Υπάρχουν βέβαια και σημαντικές εξαιρέσεις, αν και μερικές φορές μόνο για την επιλεξιμότητα των συνεταιρισμών για μια συγκεκριμένη φορολογική μεταχείριση. Για παράδειγμα, ο Ιταλικός "κυρίως αμοιβαίος συνεταιρισμός" μπορεί να διανείμει μερίσμα για το καταβεβλημένο κεφάλαιο μόνο μέχρι σε περιορισμένο βαθμό (βλ. άρθρ. 2514, του Ιταλικού Αστικού Κώδικα), αλλά το όριο αυτό δεν ισχύει για επιστροφές στους συναλλασσόμενους, οι οποίες στην Ιταλική νομοθεσία διαφοροποιούνται σαφώς από τα μερίσματα (βλ. άρθρ. 2545-στ, του Ιταλικού Αστικού Κώδικα). Ένα άλλο σημαντικό παράδειγμα παρέχεται από τα άρθρα 14 και 15 του Γαλλικού Συνεταιριστικού νόμου 47/1775. Βλέπε επίσης τα άρθρα 48 και 58 του Ισπανικού Συνεταιριστικού νόμου 27/1999.

όταν αναφέρεται σε μια καταβολή ποσού στα μέλη «κατ' αναλογία με τις συναλλαγές τους με την SCE, ή για τις υπηρεσίες που έχουν εκτελεστεί για αυτή».

Δεύτερον, ο Κανονισμός SCE δεν υποχρεώνει την SCE να διανείμει τις επιστροφές στους συναλλασσόμενους αντί των αποδόσεων του κεφαλαίου: πράγματι, το άρθρο 66, του Κανονισμού SCE, αναφέρει μόνο ότι «το καταστατικό μπορεί να προβλέπει» αντί του θα *προβλέπει*⁷⁰.

Τέλος, ο Κανονισμός SCE θεωρεί ότι την παροχή μιας απόδοσης για το καταβεβλημένο κεφάλαιο και για οιονεί ίδια κεφάλαια ως έναν δυνατό τρόπο διανομής του πλεονάσματος χωρίς να καθορίζει κανένα όριο σε αυτό τον τρόπο διανομής του πλεονάσματος (άρθ. 67, παρ. 2, του Κανονισμού SCE)⁷¹.

Όσο για τα αδιανέμητα αποθεματικά, η συγκριτική ανάλυση αποκαλύπτει την ύπαρξη διαφορετικών προσεγγίσεων αυτού του σημείου⁷², οι οποίες είναι:

- νόμοι που δεν υποχρεώνουν τους συνεταιρισμούς να δημιουργούν λογαριασμούς αποθεματικών, αφήνοντας απλώς το θέμα στο συνεταιριστικό καταστατικό⁷³
- νόμους που υποχρεώνουν τους συνεταιρισμούς να δημιουργούν λογαριασμούς αποθεματικών κεφαλαίων και απαγορεύουν τη διανομή τους στα μέλη μόνο κατά τη διάρκεια της ύπαρξης του συνεταιρισμού (δηλαδή, την επιτρέπουν μόνο στην περίπτωση διάλυσης των συνεταιρισμών)⁷⁴

⁷⁰ Ούτε η διατύπωση του άρθ. 67, παρ. 1, φαίνεται *καθαυτή* επαρκής για να θεωρηθεί υποχρεωτική η διανομή των επιστροφών στους συναλλασσόμενους σε έναν SCE.

⁷¹ Σύμφωνα με το άρθ. 67, παρ. 3, ο Κανονισμός SCE, επιτρέπει (αλλά δεν υποχρεώνει) στο συνεταιριστικό καταστατικό να απαγορεύσει οποιαδήποτε διανομή.

⁷² Ένα σχετικό σημείο αφορά το πώς και σε ποιο βαθμό τα υποχρεωτικά αποθεματικά κεφάλαια πρέπει να αυξάνονται μέσω του προορισμού σε αυτά μέρους του ετήσιου πλεονάσματος. Τα ποσοστά του ετήσιου πλεονάσματος που θα προορίζονται για το υποχρεωτικό αποθεματικό διαφέρουν μεταξύ των χωρών [από 5% έως 50%: δείτε Study on the Implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), μέρος I]. Επιπλέον, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ εκείνων των συνεταιριστικών νόμων που θέτουν ένα όριο στη συσσώρευση των αποθεματικών (σχεδόν όλοι οι νόμοι), και εκείνων των συνεταιριστικών νόμων (όπως ο Ιταλικός) που δεν το πράττουν. Στην πρώτη περίπτωση, ο ρόλος και η λειτουργία των αποθεματικών μπορεί να είναι ασθενέστερος, δεδομένου ότι κατά κανόνα το όριο προσδιορίζεται ως ποσοστό επί του κεφαλαίου, και δεδομένου ότι κατά κανόνα δεν υπάρχει ελάχιστο κεφάλαιο και το κεφάλαιο είναι μεταβλητό σε συνεταιρισμούς.

⁷³ Τα παραδείγματα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τους συνεταιριστικούς νόμους της Αυστρίας, της Γερμανίας, της Νορβηγίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

⁷⁴ Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως το μοντέλο που επικρατεί στην Ευρώπη. Βλέπε, για παράδειγμα τους συνεταιριστικούς νόμους της Βουλγαρίας, (άρθρα 14, 33, 34, 48, του νόμου 113/1999), της Τσεχίας (άρθρα 233 και 235, του Εμπορικού Κώδικα), της Ελλάδας (άρθ. 19, παρ. 3, του νόμου 2810/2000 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και άρθ. 19, παρ. 4, του νόμου 1667/1986 για τους αστικούς συνεταιρισμούς), της Πολωνίας (άρθ. 26, παρ. 2, του νόμου του 1982) και της Σλοβακίας (άρθρα 233 και 235, του Εμπορικού Κώδικα).

- νόμους που υποχρεώνουν τους συνεταιρισμούς να δημιουργούν λογαριασμούς αποθεματικών κεφαλαίων και απαγορεύουν τη διανομή τους στα μέλη ακόμη και στην περίπτωση διάλυσης των συνεταιρισμών⁷⁵. Προφανώς, αυτοί οι συνεταιριστικοί νόμοι, οι οποίοι, γενικότερα, ρητά θεσπίζουν την αρχή της αφίλοκερδούς διανομής του υπολοίπου του ενεργητικού των συνεταιρισμών, θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνονται σε αυτή την τελευταία ομάδα⁷⁶.

Η ανάλυση των ευρωπαϊκών εθνικών συνεταιριστικών νομοθεσιών αποκαλύπτει, επίσης, ότι η «εξωτερική» διάθεση μέρους του πλεονάσματος υπέρ της συνεταιριστικής κίνησης και της κοινότητας - η οποία προβλέπεται από τις Αρχές της ICA, καθορίζοντας έτσι την μερικώς αλτρουιστική φύση αυτού του ιδανικού τύπου του συνεταιρισμού - γενικά δεν επιβάλλεται από τους νομοθέτες. Υπάρχουν σημαντικές εξαιρέσεις όσον αφορά τον υποχρεωτικό προορισμό μέρους του πλεονάσματος υπέρ της συνεταιριστικής κίνησης⁷⁷.

---

⁷⁵ Βλ. τους συνεταιριστικούς νόμους της Ουγγαρίας (ενότ. 67, παρ. 2 και ενότ. 71, παρ. 5, του νόμου X / 2006) και της Ρουμανίας (άρθ. 87, παρ. 2 Κ.Ν. 2005).

⁷⁶ Βλ. συνεταιριστικούς νόμους Γαλλίας, Ιταλίας (με περιορισμένη αναφορά στους "κυρίως αμοιβαίους συνεταιρισμούς"), Μάλτας, Πορτογαλίας, και Ισπανίας. Η αρχή της αφίλοκερδούς διανομής συνεπάγεται ότι όλα τα υπολείμματα (μετά τις πληρωμές των χρεών και την επιστροφή του καταβεβλημένου κεφαλαίου στα μέλη) περιουσιακά στοιχεία - και όχι μόνο τα υποχρεωτικά αποθεματικά - δεν μπορούν να διανεμηθούν στα μέλη, αλλά μόνο σε άλλους συνεταιρισμούς, στη συνεταιριστική κίνηση ή για το γενικό συμφέρον. Η αφίλοκερδής διανομή προβλέπεται, αν και μέσω ενός μη υποχρεωτικού κανόνα, από τον Κανονισμό SCE (βλ. 75). Το σημείο αυτό είναι σημαντικό από την άποψη της συνεταιριστικής ταυτότητας: το 2004 Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την προώθηση των συνεταιριστικών εταιρειών στην Ευρώπη [COM (2004) 18 της 23/2/2004], σε

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/social_economy/doc/coop-communication-en_en.pdf, αναφέρονται τα εξής: "Η Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν ότι τα περιουσιακά στοιχεία της συνεταιρισμούς με την διάλυση ή μετατροπή θα πρέπει να διανέμεται σύμφωνα με την αρχή της "αφίλοκερδούς διανομής", δηλαδή είτε σε άλλους συνεταιρισμούς, όπου τα μέλη μπορούν να συμμετέχουν ή να συνεταιριστικές οργανώσεις που επιδιώκουν όμοιους ή γενικών στόχων ενδιαφέροντος. Αυτά τα περιουσιακά στοιχεία έχουν συχνά δημιουργηθεί κατά τη διάρκεια γενεών, και παραμένουν ως συλλογική ιδιοκτησία και είναι "κλειδωμένα" για τους στόχους αυτών των συνεταιρισμών. Ωστόσο, θα πρέπει να είναι δυνατόν να προβλεφθεί για τα περιουσιακά στοιχεία ενός συνεταιρισμού να διανέμονται στα μέλη του κατά τη διάλυση, σε σαφώς καθοριζόμενες περιπτώσεις. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να παρέχουν επαρκή προστασία στα συνεταιριστικά περιουσιακά στοιχεία, εξασφαλίζοντας ότι σε περίπτωση προσφορών εξαγοράς και της επακόλουθης μετατροπής ενός συνεταιρισμού στη μορφή της εταιρείας περιορισμένης ευθύνης με μετοχές, οι επιθυμίες των μελών και οι στόχοι του συνεταιρισμού να είναι σεβαστά".

⁷⁷ Βλέπε το Ιταλικό παράδειγμα της υποχρέωσης του συνεταιρισμού να περιέρχεται σε «αμοιβαία κεφάλαια» 3% των ετήσιων καθαρών κερδών (άρθ. 2545-δ, παρ. 2, του Αστικού Κώδικα και άρθ. 11, παρ. 4, του νόμου 59/1992). Τα αμοιβαία κεφάλαια τα διαχειρίζονται (φορείς που ελέγχονται από) συνεταιριστικές ομοσπονδίες με στόχο την προώθηση και την υποστήριξη της ανάπτυξης των συνεταιρισμών (βλέπε άρθ. 11, του νόμου 59/1992). Σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία, αμοιβαία κεφάλαια είναι επίσης οι αποδέκτες των συνεταιριστικών καταλοίπων των περιουσιακών στοιχείων μετά τη διάλυση (άρθ. 2514,

4.6. Η δημοκρατική αρχή

Η Αρχή της ICA «ένα μέλος, μία ψήφος» - που είναι ίσως το πιο σημαντικό και παραδοσιακό στοιχείο της συνεταιριστικής ταυτότητας – γενικά ακολουθείται από όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές εθνικές συνεταιριστικές νομοθεσίες.

Ωστόσο, η εφαρμογή του «ένα μέλος, μία ψήφος» διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα, έτσι ώστε, και πάλι, οι συνεταιριστικοί νόμοι μπορούν να χωριστούν στις εξής ομάδες:

- υπάρχουν συνεταιριστικοί νόμοι, όπου το «ένα μέλος, μία ψήφος» είναι ένας υποχρεωτικός κανόνας και δεν προβλέπονται εξαιρέσεις από το νόμο⁷⁸
- υπάρχουν συνεταιριστικοί νόμοι, όπου «ένα μέλος, μία ψήφος» είναι μόνο ένας κανόνας, και ως εκ τούτου υπόκειται σε παρεκκλίσεις από τα συνεταιριστικά καταστατικά.

Πιο συγκεκριμένα, αυτή η δεύτερη ομάδα των νόμων μπορεί να διαιρεθεί περαιτέρω σε διάφορες επιμέρους ομάδες, δεδομένου ότι:

- κάποιοι συνεταιριστικοί νόμοι δεν θέτουν σαφή όρια στο συνεταιριστικό καταστατικό, το οποίο σημαίνει ότι η παρέκκλιση είναι ελεύθερη κατ' αρχήν⁷⁹
- άλλοι συνεταιριστικοί νόμοι επιτρέπουν μόνο ορισμένες παρεκκλίσεις που βασίζονται στη φύση του συνεταιρισμού (π.χ. γεωργικοί συνεταιρισμοί), στο είδος των μελών (π.χ., δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί, συνεταιρισμοί μεταξύ επιχειρηματιών), στο κριτήριο που εφαρμόζεται για τη χορήγηση περισσότερων ψήφων (π.χ., σε αναλογία με τις συναλλαγές των μελών με τον συνεταιρισμό), στο είδος του δικαιούχου (π.χ., μέλος επενδυτής), ή σε συνδυασμό αυτών των στοιχείων⁸⁰

Αστικού Κώδικα, αλλά με περιορισμένη αναφορά στους "κυρίως αμοιβαίους συνεταιρισμούς").

⁷⁸ Βλέπε, για παράδειγμα, τους συνεταιριστικούς νόμους της Βουλγαρίας και της Κύπρου. Υπάρχουν επίσης συνεταιριστικοί νόμοι που θεωρούν τον κανόνα υποχρεωτικό μόνο κατά την ψηφοφορία για συγκεκριμένα θέματα (βλέπε ενότ. 240, παρ. 1, του Τσεχικού Εμπορικού Κώδικα).

⁷⁹ Βλέπε, για παράδειγμα, τον Βελγικό Εταιρικό Κώδικα (άρθ. 382, παρ. 1) και τον Αστικό Κώδικα της Ολλανδίας (άρθ. 38, παρ. 1).

⁸⁰ Τα παραδείγματα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, κεφ. 4, ενότ. 7, υποσημ. 2, του Φινλανδικού Συνεταιριστικού νόμου 1488/2001, το άρθ. L 524-4 του Γαλλικού Αγροτικού Κώδικα, το 3-δης και το άρθ. 9, παρ. 2, του Γαλλικού Συνεταιριστικού νόμου 47-1775, το άρθ. 43, παρ. 3, του Γερμανικού νόμου του 1889, το άρθρο 8, παρ. 1, του Ελληνικού νόμου 2810/2000 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, το άρθ. 2526, παρ. 2, το άρθ. 2538, παρ. 3, το άρθ. 2543, παρ. 2, του Ιταλικού Αστικού Κώδικα, το άρθ. 38 του Νορβηγικού Συνεταιριστικού νόμου της 29ης Ιουνίου 2007, το άρθ. 26, του Ισπανικού Συνεταιριστικού νόμου 27/1999. Είναι αξιοσημείωτο ότι, όταν οι περισσότερες ψήφοι παρέχονται σε ένα μέλος ανάλογα με τον όγκο της δραστηριότητας του μέλους με το συνεταιρισμό, αυτό είναι

- ακόμη άλλοι συνεταιριστικοί νόμοι θέτουν συγκεκριμένα όρια στη δυνατότητα του συνεταιριστικού καταστατικού να παρεκκλίνει, προκειμένου να αποφευχθεί ο έλεγχος του συνεταιρισμού από ένα μόνο μέλος (ή από μια κατηγορία μελών)⁸¹.

4.7. Η αποδοχή νέων μελών και ο «ανοικτός» χαρακτήρας του συνεταιρισμού

Με αναφορά στην ελεύθερη συμμετοχή μελών στους συνεταιρισμούς, η 1^η Αρχή της ICA κάνει μια άλλη πτυχή της κοινωνικότητας των συνεταιρισμών να ξεχωρίζει: εάν η συμμετοχή είναι ελεύθερη, όλοι οι άνθρωποι που επιθυμούν να γίνουν μέλη στο συνεταιρισμό μπορούν, θεωρητικά, να επωφεληθούν από τα οφέλη που ο συνεταιρισμός είναι σε θέση να παράσχει. Προφανώς, η έννοια της ελεύθερης συμμετοχής προϋποθέτει, ως εκ της φύσεώς της, ότι τα μη μέλη αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο (και όχι καλύτερα) από τα μέλη, γιατί διαφορετικά αυτό το συνεταιριστικό χαρακτηριστικό δεν θα είχε νόημα. Όπως επισημάνθηκε προηγουμένως, όμως, η απαίτηση της ICA για ελεύθερη συμμετοχή, μπορεί να ερμηνευθεί με δύο διαφορετικούς τρόπους, είτε ως υποχρέωση για τον συνεταιρισμό να δεχθεί νέα μέλη, ή μόνο ως υποχρέωση να μην εισάγει διακρίσεις εις βάρος τρίτων που ζητούν να γίνουν μέλη. Σε κάθε περίπτωση, όπως έχει ήδη παρατηρηθεί, ο ελεύθερος χαρακτήρας του συνεταιρισμού θα απαιτούσε ένα τεχνικό νομικό μέσο που διευκολύνει νέες εισόδους μελών, δηλαδή, η μεταβλητότητα του κεφαλαίου, η οποία στην πραγματικότητα προβλέπεται από όλες σχεδόν τις Ευρωπαϊκές εθνικές συνεταιριστικές νομοθεσίες (σε πολλές περιπτώσεις και στον ίδιο τον ορισμό του συνεταιρισμού).

Πώς έχουν ερμηνεύσει και εφαρμόσει οι νομοθέτες την 1^η Αρχή της ICA;

Ο Κανονισμός SCE επιδιώκει ένα είδος συμβιβασμού μεταξύ συνεταιριστικής αυτονομίας και του συμφέροντος τρίτων σε έναν κανόνα που μπορεί να βρεθεί σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες⁸². Το άρθρο 14, παρ. 1, του Κανονισμού SCE, από τη μία πλευρά αναφέρει ότι η αίτηση για εγγραφή υπόκειται σε έγκριση από τους διαχειριστές, και από την άλλη πλευρά, ότι στην περίπτωση άρνησης, παρέχεται το δικαίωμα των υποψηφίων να απευθυνθούν προς τη γενική συνέλευση. Ως εκ τούτου, ο ελεύθερος χαρακτήρας του συνεταιρισμού σίγουρα δεν ερμηνεύεται με

ένα κριτήριο για τη χορήγηση περισσότερων ψήφων που είναι απόλυτα συνεπές με τον τυπικό στόχο ενός συνεταιρισμού, όπως συζητήθηκε παραπάνω στο κείμενο. Σε αυτό το πλαίσιο, αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι στη ρύθμιση του Ηνωμένου Βασιλείου για "bona fide συνεταιρισμών" (σ.μ.: συνεταιρισμούς που τηρούν τις συνεταιριστικές Αξίες και Αρχές και δεν αποδίδουν κέρδη σε αναλογία με το επενδεδυμένο κεφάλαιο) αναφέρεται ρητά ότι η δύναμη σε αριθμό ψήφων δεν θα πρέπει να στηρίζεται σε εισφορά κεφαλαίου από τα μέλη (βλ FSA σημειώσεις, σημείο 9).

⁸¹ Βλέπε, για παράδειγμα, τους συνεταιριστικούς νόμους που αναφέρονται στην προηγούμενη υποσημείωση.

⁸² Βλέπε, μεταξύ άλλων, τους συνεταιριστικούς νόμους της Βουλγαρίας (άρθρο 8, Συνεταιριστική Πράξη 113/1999.), Ελλάδας (άρθρα 5 και 6, νόμου 2810/2000 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, άρθρο 2, νόμου 1667/1986 για τους αστικούς συνεταιρισμούς), της Ουγγαρίας (ενότ. 43, νόμου X / 2006), της Ιταλίας (άρθ. 2528, Αστικού κώδικα), της Μάλτας (άρθ. 52, παρ. 2, του νόμου XXX/2001), της Πορτογαλίας (άρθ. 31, του Κώδικα Συνεταιρισμών), της Ισπανίας (άρθ. 13, νόμου 27/1999).

τρόπο που να υποχρεώνει ένα συνεταιρισμό να αποδεχθεί τρίτους, ούτε με τρόπο που να επεκτείνει σε τρίτους το δικαίωμα να γίνουν δεκτοί. Στην πραγματικότητα, παρέχεται μόνο έμμεση προστασία του συμφέροντος τρίτων, μέσω του δικαιώματος να προσφύγει στη γενική συνέλευση (η οποία, φυσικά, μπορεί να απορρίψει την αίτηση). Τίθεται το ερώτημα κατά πόσον οι τρίτοι μπορούν με κάποιο τρόπο να εναντιωθούν σε μια καιροσκοπική, αδικαιολόγητη άρνηση αποδοχής⁸³. Σε κάθε περίπτωση, θα ήταν σημαντικό η συνεταιριστική νομοθεσία να απαγορεύει ρητά τις διακρίσεις με βάση στοιχεία όπως το φύλο και η φυλή, που αναφέρει η 1^η Αρχή της ICA, όπως μερικοί συνεταιριστικοί νόμοι ήδη το κάνουν⁸⁴.

Άλλοι συνεταιριστικοί νόμοι παρέχουν ασθενέστερους κανόνες στον τομέα αυτό ή πλήρως εξουσιοδοτούν το συνεταιριστικό καταστατικό να ρυθμίσει το θέμα, το οποίο είναι αμφισβητήσιμο από την άποψη της συνεταιριστικής ταυτότητας και του σεβασμού των Αρχών της ICA.

5. Συμπεράσματα

Η συγκριτική ανάλυση της νομοθεσίας που διεξήχθη σε αυτή την εργασία, έχει δείξει ότι, στην Ευρώπη μόνο, πολλές διαφορετικές συνεταιριστικές νομικές ταυτότητες μπορεί να βρεθούν, και ότι, κατά συνέπεια, οι Αρχές της ICA δεν ακολουθούνται αυστηρά ή ερμηνεύονται διασταλτικά από τους Ευρωπαίους εθνικούς νομοθέτες.

Βεβαίως, αυτή η κατάσταση δεν βοηθά τη διαφοροποίηση των συνεταιρισμών από το επικρατούν και κυρίαρχο μοντέλο της εταιρείας του επενδυτή-ιδιοκτήτη, την κερδοσκοπική εταιρεία, γεγονός το οποίο μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην πολυφωνία της αγοράς. Πράγματι, μια ειδική νομική μεταχείριση των συνεταιρισμών, για παράδειγμα, αναφορικά με τη φορολογική νομοθεσία και τη νομοθεσία του ανταγωνισμού, είναι πιο δύσκολο να δικαιολογηθεί όταν η νομική ταυτότητά τους είναι ασαφής, ποικιλόμορφη σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των χωρών, και σε ορισμένες περιπτώσεις μακριά από το υπόδειγμα που προτείνουν οι Αρχές της ICA. Αυτό, μεταξύ άλλων, απαιτεί την προώθηση των νομικών μελετών, ιδίως των συγκριτικών, από τη συνεταιριστική κίνηση και τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις της.

Επιπλέον, και πρωταρχικά, πρέπει να γίνουν περισσότερα όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των Αρχών της ICA. Η αποτελεσματικότητά τους δεν εξαρτάται

---

⁸³ Ενδιαφέρουσες διατυπώσεις την άποψη αυτή μπορούν να βρεθούν στη ρύθμιση του Ηνωμένου Βασιλείου "bona fide συνεταιρισμούς", όπου αναφέρεται, αφενός, ότι η ένταξη μελών "δεν πρέπει να περιορίζεται τεχνητά ώστε να αυξηθεί η αξία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των υφιστάμενων μελών" (βλέπε FSA υποσημειώσεις, σημείο 9), και από την άλλη πλευρά ότι "για παράδειγμα, ο αριθμός των μελών ενός συλλόγου μπορεί να περιορίζεται από το μέγεθος των χώρων του, ή των μελών ενός συνεταιρισμού αυτοστέγασης να περιορίζεται από τον αριθμό των σπιτιών που θα μπορούσαν να χτιστούν σε μια συγκεκριμένη έκταση" (*αυτόθι*). Βλέπε επίσης στον Νορβηγικό Συνεταιριστικό νόμο της 29ης Ιουνίου 2007, όπου αναφέρεται ότι η άρνηση της εισδοχής απαιτεί "βάσιμους λόγους" (άρθρο 14).

⁸⁴ Βλ. άρθ. 16, του Πολωνικού Συνεταιριστικού νόμου του 1982. Βλέπε άρθ. 2527, παρ. 1, του Ιταλικού Αστικού Κώδικα.

μόνο από την υποτιθέμενη ποιότητα των αρχών του δημόσιου διεθνούς δικαίου, ως συνέπεια της επίσημης ενσωμάτωσής τους στη Σύσταση 193/2002 της ΔΟΕ, αλλά επίσης και από την πληρότητα και τη σαφήνειά τους, καθώς και από την ικανότητα της ICA να επιβάλλει αυτό πρότυπο, το οποίο προϋποθέτει ίσως μια διακυβέρνηση της συνεταιριστικής κίνησης λιγότερο εθνοκεντρικής από ό,τι φαίνεται να είναι σήμερα. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι η παρούσα εργασία έχει χρησιμοποιήσει τις Αρχές της ICA ως σημείο αναφοράς για τη συγκριτική νομική ανάλυση της συνεταιριστικής ταυτότητας, δεν μπορεί κανείς να αποκλείσει ότι άλλοι όροι της σύγκρισης μπορεί να φαίνονται πιο κατάλληλοι στο μέλλον, ειδικά αν η ICA δεν κάνει επαρκείς προσπάθειες να ορίσει λεπτομερώς και να ανακαινίσει τις Αρχές της, βελτιώνοντας έτσι την αποτελεσματικότητά τους.

Οι μελετητές του συνεταιριστικού δικαίου θα πρέπει επίσης να μελετήσουν περισσότερο το ζήτημα της ομοιομορφίας και της διαφορετικότητας στη συνεταιριστική νομοθεσία. Αυτό είναι ένα θέμα που έχει ελκύσει την προσοχή των μελετητών του εταιρικού δικαίου⁸⁵, αλλά δεν έχει ακόμη εξεταστεί από μελετητές της συνεταιριστικής νομοθεσίας. Η κοινή ιδέα ότι υπάρχει μια τοπική παράδοση στη συνεταιριστική νομοθεσία, η οποία πρέπει να προστατευθεί σε κάθε περίπτωση, θα μπορούσε να αμφισβητηθεί προς το συμφέρον της ίδιας της συνεταιριστικής κίνησης και του πλουραλισμού στην αγορά⁸⁶. Ίσως, μια παγκόσμια αγορά επιβάλλει μια παγκόσμια συνεταιριστική ταυτότητα, και η έλλειψη μιας ομοιόμορφης συνεταιριστικής νομικής ταυτότητας είναι ένα σοβαρό εμπόδιο για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών και την επίτευξη αποτελεσματικού πλουραλισμού στην αγορά.

---

⁸⁵ Αναφορές είναι άσκοπες, καθώς υπάρχουν πολλά άρθρα του εταιρικού δικαίου που επικεντρώνονται σε αυτό το θέμα. Ωστόσο, ως έναρξη, δείτε τις εργασίες που δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκής Εταιρικής Διακυβέρνησης (www.ecgi.org).

⁸⁶ Και πάλι, αξίζει να υπογραμμιστεί ότι η ομοιομορφία στο συνεταιριστικό νόμο μπορεί να περιοριστεί στα κεντρικά στοιχεία της συνεταιριστικής ταυτότητας, χωρίς να περιλαμβάνονται εκείνες τις πτυχές (που αφορούν κυρίως τη διακυβέρνηση) που δεν σχετίζονται με το συγκεκριμένο προφίλ του συνεταιριστικού κανονισμού. Με άλλα λόγια, η ομοιομορφία και η ποικιλομορφία στον συνεταιριστικό νόμο μπορούν να συνυπάρχουν.

Παράρτημα: ICA Δήλωση για την Συνεταιριστική Ταυτότητα

ΟΡΙΣΜΟΣ

Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους διαμέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης

ΑΞΙΕΣ:

Οι συνεταιρισμοί στηρίζονται στις αξίες της αυτοβοήθειας, της αυτευθύνης, της δημοκρατίας, της ισότητας, της ισοτιμίας και της αλληλεγγύης. Ακολουθώντας την παράδοση των πρωτεργατών, τα μέλη των συνεταιρισμών στηρίζονται στις ηθικές αξίες της εντιμότητας, της διαφάνειας, της κοινωνικής υπευθυνότητας και της φροντίδας για τους άλλους.

ΑΡΧΕΣ:

Οι συνεταιριστικές αρχές αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες οι συνεταιρισμοί θέτουν σε εφαρμογή τις αξίες τους.

1. ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοικτές σε όλα τα πρόσωπα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και επιθυμούν να αποδεχθούν τις ευθύνες του μέλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής, πολιτικών πεποιθήσεων ή θρησκείας.

2. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις διοικούμενες από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής τους και στη λήψη των αποφάσεων. Άνδρες και γυναίκες που προσφέρουν υπηρεσίες ως αιρετοί εκπρόσωποι είναι υπόλογοι στα μέλη. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου (κάθε μέλος μία ψήφο) και στους συνεταιρισμούς ανωτέρου βαθμού οργανώνονται επίσης με δημοκρατικό τρόπο.

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Ένα μέρος τουλάχιστον από το κεφάλαιο αυτό αποτελεί συνήθως την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Τα μέλη συνήθως απολαμβάνουν περιορισμένη αποζημίωση ή καθόλου για το κεφάλαιο που καταθέτουν για να γίνουν μέλη. Τα μέλη διαθέτουν τα πλεονάσματα για οποιονδήποτε ή για όλους από τους ακόλουθους σκοπούς: α) Ανάπτυξη του συνεταιρισμού, ενδεχομένως με τη δημιουργία αποθεματικών, από τα οποία μέρος τουλάχιστον θα είναι αδιανέμητα, β) Απόδοση στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό και γ) Υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη.

4. ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας, διοικούμενες από τα μέλη τους. Εάν συνάπτουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή αντλούν κεφάλαια από εξωτερικές πηγές, είναι σ' αυτό ελεύθεροι, ακολουθώντας κανόνες που διασφαλίζουν τη δημοκρατική διοίκηση από τα μέλη και διατηρούν τη συνεταιριστική αυτονομία.

5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Οι συνεταιρισμοί παρέχουν εκπαίδευση και κατάρτιση στα μέλη τους, στα αιρετά μέλη της διοίκησης, στα διευθυντικά στελέχη και στους υπαλλήλους, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών τους. Παρέχουν πληροφόρηση στο κοινό - ιδιαίτερα στους νέους και στους διαμορφωτές της κοινής γνώμης - σχετικά με τη φύση και τα οφέλη της συνεργασίας.

6. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν με τη μέγιστη αποτελεσματικότητα τα μέλη τους και ισχυροποιούν τη συνεταιριστική κίνηση όταν συνεργάζονται μεταξύ τους δια μέσου οργανώσεων τοπικού, εθνικού, περιφερειακού και διεθνούς επιπέδου.

7. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Οι συνεταιρισμοί εργάζονται για τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων τους, με πολιτικές που εγκρίνονται από τα μέλη τους.